

DE HATAR OSS FÖR ATT VI ÄR ROMER OCH FÖR ATT VI TIGGER

ÖVERGREPP MOT UTSATTA EU/EES-MEDBORGARE OCH
LAGFÖRINGEN INOM DET SVENSKA RÄTTSVÄSENDET

CIVIL RIGHTS DEFENDERS

Civil Rights Defenders är en internationell människorättsorganisation som grundades i Sverige 1982. Vi arbetar för och tillsammans med tusentals människorättsförsvarare som kämpar för demokrati och att människors medborgerliga och politiska rättigheter respekteras världen över. Vår uppgift är att se till att de kan arbeta säkrare, smartare och snabbare. Vi bedriver påverkansarbete, juridiska processer och informerar om situationen för mänskliga rättigheter globalt.

SKÅNE STADSMISSION

Skåne Stadsmission är en idéburen stiftelse som arbetar för ett medmänskligare Skåne. Vi erbjuder professionellt stöd, både akut och långsiktigt, till människor som lever i utsatta livssituationer. Målet är att förebygga utanförskap och stärka individers makt över sitt eget liv. Till oss kommer bland annat kvinnor och män som lever i hemlöshet, med beroendeproblematik och psykisk ohälsa, unga som behöver stöd av en vuxen, kvinnor i behov av en trygg plats att bo på, personer som är utförsäkrade och ensamma äldre som söker social gemenskap.

PUBLICERAD AV CIVIL RIGHTS DEFENDERS OCH SKÅNE STADSMISSION

Copyright © 2020 Civil Rights Defenders och Skåne Stadsmission

Rapportförfattare Aida Samani
Anna Zotééva

Grafisk form Petra Handin/Poppi Design

Tack till Niklas Schmidt, Christian Tigerblad, Albert Dandos och Adriana Holmberg Milea på Skåne Stadsmission som bidragit med insamling och en första analys av rapportens primärdata om målgruppen och för deras stöd i att utveckla rapportens upplägg, innehåll och analys.

Denna rapport finansieras av Europeiska Unionens rättighets-, jämställdhets- och medborgarskapsprogram (2014–2020). För innehållet i denna rapport ansvarar endast Civil Rights Defenders och Skåne Stadsmission. Europeiska kommissionen är inte ansvarig för användning av den information den innehåller.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING	4	RESULTAT	21
INLEDNING	6	Skåne Stadsmission och Civil Rights Defenders studie över hatbrottutsatthet bland utsatta EU/EES-medborgare i Malmö 2019–2020	21
BAKGRUND	8	Studie över hanteringen av hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare inom polis- och åklagarväsendet	30
Utsatta EU/EES-medborgares situation i Sverige	8	Studie av hantering av hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare i domstol	31
Romers situation i Europa	8	ANALYS OCH SLUTSATSER	38
Att leva med dubbel utsatthet	9	Om utsattheten för hatbrott	38
Hatbrott i rättslig mening	9	Anmälningens benägenhet	38
Straffskärpning vid utnyttjande av skyddslös ställning	10	Hantering av anmälningar inom rättsväsendet	39
KUNSKAPSLÄGE	12	REKOMMENDATIONER	43
Hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare	12	REFERENSER	45
Hatbrott mot romer i Sverige	13		
Hanteringen av hatbrott inom det svenska rättsväsendet	13		
Kunskapsgap	15		
STUDIER GENOMFÖRDA INOM RAMEN FÖR PROJEKTET	17		
Syfte	17		
Metodologi	17		
Studiernas sammanhang och avgränsning	18		

Jag är väldigt ledsen över att de attackerade mig utan något skäl. De hatar mig.

Utsatta EU/EES-medborgare vittnar om hot och hat de utsatts för.
Läs mer på sidan 25.

SAMMANFATTNING

Denna rapport har tagits fram inom ramen för det EU-finansierade projektet "Tackling Anti-Gypsyism against Roma EU-migrants in Malmö" som bedrivits av Civil Rights Defenders och Skåne stadsmission under 2019–2020.

Då endast ett fåtal studier har genomförts som uppmärksammar utsatta EU/EES-medborgares utsatthet för hatbrott, saknas tillräcklig kunskap om gruppens utsatthet för hatbrott. Den här rapporten syftar därför till att bidra till en förståelse för hur brott, och i synnerhet hatbrott, mot utsatta EU/EES-medborgare yttrar sig. I rapporten redovisas intervjuer med individer ur målgruppen som genomförts av Skåne Stadsmission mellan 2019–2020.

Rapporten syftar också till att skapa kunskap om hur brott, och i synnerhet hatbrott, gentemot utsatta EU/EES-medborgare hanteras inom det svenska rättsväsendet. För det syftet har en studie genomförts över anmälda fall av hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare i Malmö samt en studie av domstolspraxis från tingsrätter och hovrätter runt om i Sverige.

Intervjuerna visar att individer som tillhör gruppen utsatta EU/EES-medborgare i Malmö återkommande utsätts för övergrepp och kränkningar, som i huvudsak förekommer i samband med att respondenterna tigger. De gärningar som rapporterats varierar från verbala kränkningar till fysiskt våld. Mer än hälften av respondenterna ansåg att deras etnicitet eller hudfärg åtminstone utgjort en faktor till att de har utsatts. Av studien framgår vidare att cirka 30 % av respondenterna har utsatts för kränkningar med ett tydligt hatbrottsmotiv. Anmälningsbenägenhet är förhållandevis låg, och nästan hälften av respondenterna ville inte anmäla de kränkningar som de hade utsatts för. Som skäl för det framfördes bland annat att respondenterna saknade kunskap om hur brott anmäls, saknade tillräcklig språkkunskap eller inte trodde att anmälan skulle leda till någonting. Resultatet indikerar att gruppens anmälningsbenägenhet bör kunna påverkas i positiv riktning om individer ur gruppen erbjuds stöd att anmäla från kommuner eller civilsamhällesorganisationer. Det är också av vikt att anmälningar om hatbrott utreds effektivt, för att inte förstärka föreställningen om att en anmälan är verkningslös.

Samtidigt visar studien av anmälda hatbrott i Malmö att utredningar om hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare är mycket utdragna. Av de tio dokumenterade ärendena, pågår förundersökning fortfarande i åtta ärenden. Vid dagens datum (2020-10-21) har åtal fortfarande inte väckts i något av ärendena.

Studien av praxis vid svenska tingsrätter och hovrätter visar att omständigheter som åberopas till stöd för att en gärning begåtts med motivet att kränka brottsoffret på grund av dennes etnicitet eller nationalitet i viss mån bedöms olika, med olika utfall. Domstolarnas motiveringar är dessutom för det mesta mycket knapphändiga. Möjligheten att yrka på straffskärpning på andra grunder som kan vara relevanta för brott som begåtts mot utsatta EU/EES-medborgare, till exempel att brottet har begåtts med utnyttjande av brottsoffrets skyddslösa ställning, används i låg utsträckning av åklagare. Samma studie visar därutöver att utsatta EU/EES-medborgare som utsatts för brott sällan deltar i rättegångsförhandlingen och därigenom förlorar sin möjlighet till ersättning för den kränkning eller skada som de har lidit. Utsatta EU/EES-medborgares avsaknad av en adress i Sverige är en utmaning för utredningar av brott mot individer ur gruppen, och kan utgöra ett skäl till brottsoffrets frånvaro från rättegångsförhandlingar. De rättsvårdande myndigheterna bör därför försöka samarbeta med civilsamhällesorganisationer som arbetar nära gruppen, för att enklare nå brottsoffer och vittnen under förundersökningen.

På basis av slutsatser som dras av de studier som har genomförts och de lärdomar som har dragits under projektet, framförs ett antal policyförslag:

Regeringen bör inkludera insatser mot hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare i regeringens nationella plan mot rasism och bör tillskjuta resurser till specialiserade demokrati- och hatbrottsgrupper inom polisen för att effektivisera utredningar av hatbrott.

Samtidigt bör Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten avsätta resurser för att utreda ärenden om hatbrott omsorgsfullt och för att korta ned handläggningstiden. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten bör även verka för att beslut om att lägga ned, eller att inte inleda, en förundersökning tydligare motiveras och bättre kommuniceras med brottsoffret än idag.

Trots att hatbrottsmotiv bakom ett brott inte går att styrka, finns en möjlighet att yrka om straffskärpning för att brottet begåtts med utnyttjande av brottsoffrets skyddslösa ställning. Åklagare bör i större utsträckning än idag utnyttja den möjligheten när brott har begåtts mot utsatta EU/EES-medborgare. Åklagare uppmanas dessutom att testa den svenska hatbrottslagstiftningens räckvidd och omfattning, genom att yrka på straffskärpning när motivet för brottet har varit att kränka brottsoffret för att denne är hemlös eller försörjer sig genom att tigga.

Lagfarna domare vid tingsrätter och hovrätter bör i sin tur tydligare motivera bedömningen av straffskärpningsgrunder och deras påverkan på straffvärdet i domskäl.

Därutöver bör kommuner verka för att utsatta EU/EES-medborgares trygghet och säkerhet stärks, bland annat genom att tillhandahålla härbärgen och olika former av stödinsatser.

INLEDNING

Utsatta EU/EES-medborgares närvaro i den svenska gatumiljön har blivit en het fråga i den offentliga debatten. Debatten har varit som hetast i samband med att tiggeriförbud införts eller föreslagits i kommuner runt om i landet. Bortom tiggeriförbud har den offentliga debatten om utsatta EU/EES-medborgare i Sverige belyst ett antal viktiga frågeställningar kring synen på "den andre" och gränserna för den svenska statens och kommuners ansvar för medborgare från andra EU-länder som befinner sig i utsatthet i Sverige. Åsikter som framförts har också ibland präglats av stereotypa föreställningar om gruppen utsatta EU/EES-medborgare.

Parallellt med att debatten om tiggeri och om kommuners ansvar för utsatta EU/EES-medborgare har pågått, har civilsamhällesorganisationer runt om i landet noterat en omfattande brottsutsatthet i målgruppen. Mot bakgrund av den ilska som i debatten ofta har riktats mot utsatta EU/EES-medborgare, aktualiserar detta frågan om gruppens utsatthet för hatbrott.

Frågan om gruppens hatbrottsutsatthet har tilldragit sig förhållandevis lite uppmärksamhet i forskning och det befintliga kunskapsunderlaget är fortfarande relativt blygsamt. Av bland annat detta skäl inledde Skåne Stadsmission och Civil Rights Defenders i januari 2019 det EU-finansierade projektet "Tackling Anti-Gypsyism against Roma EU-migrants in Malmö". Projektet syftar till att öka anmälningsbenägenheten bland utsatta EU/EES-medborgare när dessa har utsatts för (hat)brott, öka de rättsvårdande myndigheternas kunskap om utsatta EU/EES-medborgares brottsutsatthet samt att påverka stereotypa föreställningar om utsatta EU/EES-medborgare. Under projektets gång har Skåne Stadsmission dokumenterat fall av brott, ibland med hatbrottsmotiv, gentemot utsatta EU/EES-medborgare och genomfört undersökningar för att mäta vilken kunskap om utsatta EU/EES-medborgare och deras situation som malmöbor besitter. Det arbetet resulterade i en delrapport som publicerades i juni 2019 (Wallengren m.fl., 2019). I delrapporten ges också läsaren en inblick i hur individer som ägnar sig åt tiggeri har betraktats genom historien.

Den nu aktuella rapporten bygger på tre separata studier som har genomförts mellan januari 2019 och september 2020. I en av de studier som redovisas i denna rapport avser vi komplettera befintlig kunskap om övergrepp mot utsatta EU/EES-medborgare generellt och specifikt

i Malmö. Dataunderlaget i studien är i delar detsamma som det underlag som legat till grund för delrapporten som togs fram 2019. Sedan delrapporten publicerats har emellertid Skåne Stadsmission fortsatt intervjua individer ur målgruppen, varför dataunderlaget i den aktuella rapporten är större. Med denna rapport vill vi även belysa hur hatbrott mot gruppen hanteras inom det svenska rättsväsendet. I rapporten redovisas därför också en studie av anmälda hatbrott samt en studie av brottmål som behandlar övergrepp och kränkningar mot utsatta EU/EES-medborgare. Ambitionen är att uppmuntra till en bredare debatt om utsatta EU/EES-medborgares situation och hur svenska aktörer kan agera för att säkerställa lagföring av brott, i synnerhet sådana som begåtts med hatbrottsmotiv, mot individer som tillhör gruppen.

Kapitlet **Bakgrund** fokuserar på den situation utsatta EU/EES-medborgare lever under i Sverige, och kopplingen mellan utsatta EU/EES-medborgare, romer och hatbrott. Det belyser dessutom några av de gränsdragningsproblem och metodologiska utmaningar som gör det svårare att få en heltäckande bild av gruppen.

Kapitlet **Kunskapsläge** redogör för tidigare forskning om utsatta EU/EES-medborgares hatbrottsutsatthet och forskning om hur det svenska rättsväsendet hanterar hatbrott.

I kapitlet **Studier genomförda inom ramen för projektet** sätts studierna i ett sammanhang utifrån dagens kunskapsläge och beskriver hur studien avser att bidra till att utveckla den kunskap som finns om utsatta EU/EES-medborgares hatbrottsutsatthet och hur det svenska rättsväsendet hanterar hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare. Därutöver presenteras studiernas syfte och metod närmare.

I kapitlet **Resultat** presenteras resultatet av de tre studier som har genomförts inom ramen för projektet.

I kapitlet **Analys och slutsatser** redovisas analysen av den data som vi samlat in och de slutsatser som kan dras. Med utgångspunkt i dessa slutsatser och i relation till befintlig kunskap ger vi ett antal rekommendationer som presenteras i kapitlet **Rekommendationer**.

Han frågar var jag sover, eftersom han vill komma efter mig. Jag är väldigt rädd. Han har kommit fem gånger redan och varje gång säger han att han kommer tillbaka senare.

BAKGRUND

UTSATTA EU/EES-MEDBORGARES SITUATION I SVERIGE

Under de senaste åren har så kallad cirkulär migration blivit allt vanligare i Sverige. Statistiska centralbyrån (SCB) definierar en "cirkulär migrant" som en person som gjort minst tre migrationer över en tioårsperiod som har följts av en bosättning i Sverige eller utlandet under minst 12 månader (SCB, 2019). Enligt SCB fanns det år 2018 cirka 5 200 personer i åldrarna 20–64 år som var födda utomlands och som den senaste tioårsperioden invandrat till Sverige flera gånger (SCB, 2020). Bland cirkulära migranter finns medborgare i andra EU-länder eller EES-länder som uppehåller sig under kortare tidsperioder i Sverige och som försörjer sig genom bland annat tiggeri. I offentliga handlingar har denna del av den större gruppen cirkulära migranter kommit att betecknas som utsatta EU/EES-medborgare, vilket även är det samlingsnamn som kommer att användas i denna rapport för att beskriva den grupp vars brottsutsatthet rapporten fokuserar på.

På grund av en delvis otydlig definition av utsatta EU/EES-medborgare är antalet individer som tillhör gruppen och som samtidigt vistas i Sverige vid en viss tidpunkt svårt att uppskatta. I 2018 års lägesbild uppgav dock Polismyndigheten att det fanns drygt 4 800 utsatta EU/EES-medborgare i Sverige. Motsvarande siffra för 2019 är okänd (Länsstyrelsen i Stockholms län, 2020, s. 25). År 2015 uppskattade Polismyndigheten att antalet uppgick till 4 700 personer (Länsstyrelsen i Stockholms län, 2018, s. 21). Kartläggningen visar att majoriteten av utsatta EU/EES-medborgare kommer från Rumänien, åtföljt av Bulgarien (Länsstyrelsen i Stockholm län, 2020, s. 8). De tillhör dessutom allt som oftast den romska minoriteten (Socialstyrelsen, 2017, s. 74). Att huvuddelen är romer från Rumänien är också i linje med den bedömning som Skåne Stadsmission och andra stadsmissioner drar från sina olika verksamheter riktade mot utsatta EU/EES-medborgare från städer i Skåne och i andra delar av landet. Det återspeglas också tydligt i den första studien i den nu aktuella rapporten.

Enligt Socialstyrelsens kartläggning om hemlöshet år 2017 lever den absoluta majoriteten av utsatta EU/EES-medborgare i akut hemlöshet. Många sover utomhus eller i bilar, tält, kojor eller dylikt under sin vistelse i Sverige (Socialstyrelsen, 2017, s. 69). Som visas i kartläggningen är de utsatta EU/EES-medborgarnas behov de mest grundläggande, som möjlighet att sköta sin hygien, ha rena kläder, värma sig och få någon form av inkomst (Ibid, s. 69).

Majoriteten av de utsatta EU/EES-medborgarna reser till Sverige frivilligt. Den främsta anledningen att utsatta EU/EES-medborgare lämnar sina hemländer är fattigdom, som inte sällan har koppling till diskriminering. Individernas primära målsättning under vistelsen i Sverige är att hitta en inkomstkälla som de kan försörja sig och sina familjer i hemlandet på. De utsatta EU/EES-medborgarnas sysselsättning kan bestå i att sälja så kallade gatutidningar, till exempel Faktum, utföra tillfälliga uppgifter och svartarbete eller samla burkar och flaskor för att få pant (Ibid, s. 74–75). Majoriteten av de utsatta EU/EES-medborgarna försörjer sig dock genom att tigga utanför affärer eller på andra offentliga platser (Ibid, s. 75).

ROMERS SITUATION I EUROPA

Romer utgör EU:s största minoritetsgrupp med omkring 10–12 miljoner individer (Motoc, 2015). Rumänien är det land i världen med störst andel romsk befolkning. Den romska minoritetsgruppen i landet uppgår till cirka 2 miljoner personer, vilket utgör omkring 8 % av befolkningen. Utöver Rumänien har också bland annat Bulgarien, Ungern och Slovakien en ansenlig romsk minoritet. Det finns också mindre romska minoriteter i flera andra av EU:s medlemsländer.

Förföljelsen av romer har en nästan tusenårig historia i Europa och har präglat relationen till majoritetssamhället sedan ankomsten till den europeiska kontinenten på 1300-talet. Den är särskilt djupt rotad i länder i Öst- och Centraleuropa. Ett talande exempel är att romer var slavar i Rumänien fram till 1856. Under 1900-talet har romer i Europa genomlevt Förtintelsen där uppskattningsvis 1 000 000–1 500 000 romer förlorade sina liv. De har därefter genomlevt systematiskt förtryck i flera europeiska länder (Forum för levande historia, u.å.).

Antiziganism och diskriminering har också präglat romers tillvaro i Sverige alltsedan gruppen anlände under 1500-talet. Det har kommit till uttryck inte minst genom lösdriverilagor som haft sin udd riktad mot romer och steriliseringspolitik, statligt sanktionerade kartläggningar av romer, inreseförbud och fördrivning av romer under 1900-talet. Flera "sociala" insatser från myndigheter har också riktat in sig på att försvenska romer, inte sällan mot deras vilja.

Förtrycket mot romer utgör inte en historisk spillra. Enligt Amnesty International är diskrimineringen mot romer fortfarande omfattande i de flesta europeiska länder och utgör ett allvarligt människorättsproblem (Amnesty International, u.å.). Civil Rights Defenders egen rapport om situationen för romer på västra Balkan visar att romer utsätts för diskriminering i alla aspekter av deras vardag, såsom i kontakten med myndigheter, i butiker, barer och restauranger eller när individer är ute och går (Civil Rights Defenders, 2018). Enligt FN:s Barnfond (UNICEF) lever 70% av Europas romska befolkning i fattigdom. UNICEF uppskattar också att endast 20% av romska barn i Öst- och Centraleuropa är inskrivna i grundskolan (UNICEF, 2011). Följaktligen är siffran för antalet romer som slutför grundläggande utbildning, gymnasial utbildning eller universitetsutbildning låg.

Romers utsatta situation återspeglas också i andra socioekonomiska indikatorer. Romer är idag EU:s fattigaste grupp samtidigt som gruppen har lägst sysselsättningsgrad och kortast förväntad livslängd.

Även om denna utsatthet inte endast kan förklaras med etnisk diskriminering, förefaller diskriminering vara det dominerande skälet. De fördomar som präglar synen på romer och som i sin tur har färgat politiken i många europeiska länder har drivit många romer till samhällets utkanter och är skälet till att de fortfarande befinner sig där (Amnesty International, 2010).

Att majoriteten av utsatta EU/EES-medborgare i Sverige är romer bör därför kunna förstås som en konsekvens av den diskriminering som präglar romers levnadsförhållanden i Europa och som är särskilt påtaglig i länder som Rumänien. Möjligheten att resa fritt inom EU:s gränser har skapat en utsikt att lämna ett liv präglat av diskriminering och fattigdom för att söka andra möjligheter. De allra flesta söker sig till Sverige i hopp om att hitta en inkomstkälla för att försörja sig själv och sin familj. I brist på tillgång till arbetsmöjligheter, ägnar sig många åt att tigga (Wallengren & Mellgren, 2017, s. 40–41). En etablerad fördom, huvudsakligen om romer men också om andra individer som tigger, är att tiggeri är ett val. En närliggande uppfattning är att personer som tigger inte vill arbeta och att tiggeri därmed kan ses som ett mål i sig eller ett uttryck för en kulturell norm bland romer. Tiggeri bör dock istället förstås som en strategi för överlevnad och en sista utväg.

ATT LEVA MED DUBBEL UTSATTHET

Majoriteten av de utsatta EU/EES-medborgare som har sökt sig till Sverige har agerat med fri vilja, för att finna en inkomstkälla (Wallengren & Mellgren, 2017, s. 40–41). Gruppens utsatta situation i såväl

hemländerna som i Sverige skapar dock en sårbarhet för att bli utnyttjad av andra, varför det förekommer att individer utsätts för människohandel i syfte att utöva prostitution eller tiggeri (Länsstyrelsen i Stockholms län, 2020, s. 8–9). Flera civilsamhällsorganisationer som arbetar nära målgruppen vittnar också om att det är vanligt förekommande att individer exploateras på arbetsmarknaden, genom att exempelvis utföra manuellt arbete för att sedan bli snuvad på lönen (Göteborgs stad, 2019; Risenfors, 2019).

Sårbarheten för brott är inte någonting utsatta EU/EES-medborgare är ensamma om. Forskning om hemlösa brottsutsatthet har visat att individer som lever i hemlöshet är betydligt mer sårbara för att utsättas för brott än individer som har en bostad (Nilsson m.fl., 2020; Socialstyrelsen, 2012). Forskning om hemlösa brottsutsatthet visar dock att kvinnor och individer som tillhör olika minoritetsgrupper är särskilt sårbara för att utsättas för trakasserier på grund av deras identitet (Wachholz, 2005, s. 152). Det är därför rimligt att anta att också utsatta EU/EES-medborgare från Rumänien eller Bulgarien, varav majoriteten är romer, också är särskilt sårbara för att utsättas för trakasserier, diskriminering eller annan kränkande särbehandling jämfört med andra individer som lever i hemlöshet i Sverige. Till viss del kan sådana trakasserier eller kränkande särbehandling komma att kategoriseras som hatbrott. Det föranleder en redogörelse för vad som kategoriseras som hatbrott enligt svensk lagstiftning.

HATBROTT I RÄTTSLIG MENING

Svensk lagstiftning innehåller ingen definition av hatbrott. Hatbrott är istället ett paraplybegrepp som används för att beskriva två separata brott, närmare bestämt *hets mot folkgrupp* (SFS 1962:700, 16 kap. 8 §, hädanefter brottsbalken) och *olaga diskriminering* (16 kap. 9 § brottsbalken) samt en *straffskärpningsregel* (29 kap. 2 § 7 p. brottsbalken) som stadgar att brott som har begåtts i syfte att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller annan liknande omständighet motiverar ett strängare straff.

Hets mot folkgrupp innebär att någon genom uttalanden eller meddelanden som sprids, exempelvis via nätet, uttrycker hot eller missaktning mot en grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Listan med grunder är uttömmande och för att dömas till ansvar ska gärningspersonen ha agerat avsiktligt.

För att dömas för *olaga diskriminering* måste gärningspersonen ha diskriminerat någon på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck i sin verksamhet. Listan med diskrimineringsgrunder är uttömmande. Paragrafen i fråga avser diskriminering som begåtts av näringsidkare, anställda i näringsidkarens verksamhet samt förtroendevalda och statligt och kommunalt anställda.

Som ovan nämnt, utgör *straffskärpningsregeln* inte ett eget brott. Istället tillämpas straffskärpningsregeln i kombination med i stort sett vilket brott som helst. Enligt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) var dock brotten ofredande och olaga hot de brott som oftast anmäldes ha begåtts med ett hatbrottsmotiv år 2018 (BRÅ, 2019a).

Genom införandet av en straffskärpningsregel för brott som begås med så kallat hatbrottsmotiv, har lagstiftaren velat markera att brott med rasistiska eller liknande kränkande motiv är särskilt allvarliga och förtjänar ett högre straff än samma brott utan respektive motiv. I förarbetena till straffskärpningsregeln uttalades det att det var viktigt att markera mot brott med hatbrottsmotiv, då sådana brott utgör brott mot principen om alla människors lika värde (Kulturdepartementet, 1993, s. 20).

De grunder som omfattas av straffskärpningsregeln är desamma som i hets mot folkgrupp, men bestämmelsen är inte uttömmande och avser också kränkning på grund av "annan liknande omständighet". Detta innebär att även andra grunder som inte uttryckligen framgår av lagbestämmelsen kan skyddas av paragrafen. Det är upp till domstolar att avgöra vilka andra omständigheter som ska anses vara skyddsvärda.¹

STRAFFSKÄRPNING VID UTNYTTJANDE AV SKYDDSLÖS STÄLLNING

Vid bedömningen av en gärnings straffvärde, är det inte bara den omständighet att ett brott har begåtts med motivet att kränka målsäganden på grund av till exempel dennes nationalitet eller etniska ursprung som kan påverka straffvärdet. Även det faktum att den tilltalade har utnyttjat målsägandens skyddslösa ställning eller svårighet att värja sig har betydelse för gärningens straffvärde och kan leda till ett strängare straff då den omständigheten medför att gärningen anses innefatta ett större mått av hänsynslöshet, vilket framgår av 29 kap. 2 § 3 p. brottsbalken.

Att vara skyddslös eller ha särskilda svårigheter att värja sig är ofta tillstånd eller egenskaper som tillkommer särskilda grupper av personer, till exempel barn eller äldre samt individer med funktionsvariationer. Att utnyttja ett sådant underläge vid brott anses allmänt sett vara en försvårande omständighet. I praxis finns exempel på att tillgrepp från en äldre persons rullator betraktats som försvårande. Detsamma gäller bedrägerier förövade mot äldre personer i deras hem (Ågren, 2020).

---

1 Läs mer om vad som omfattas av hatbrott i Åklagarmyndigheten (2016).

*Jag satt och tiggde och sa
'hej hej' till en 40-årig kvinna
då jag brukar hälsa på alla.
När jag inte var uppmärksam
spottade hon mig i ansiktet.*

KUNSKAPSLÄGE

HATBROTT MOT UTSATTA EU/EES-MEDBORGARE

Kunskapsproduktion av de statliga myndigheterna

BRÅ producerar årligen statistik över den självupplevda hatbrottsutsattheten bland olika grupper i Sverige. Bland dessa grupper återfinns romer. En hel del forskning har också ägnats åt att studera hatbrott mot specifika grupper. Hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare som är romer redovisas emellertid inte av BRÅ som en egen grupp. Detta kan delvis bero på att frågan om hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare inte har prioriterats av regeringen. Hittills har regeringens enda åtgärd för att motverka hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare bestått i ett uppdrag till Polismyndigheten år 2017 att redovisa åtgärder som har vidtagits för att motverka hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare under år 2018. I sin årsredovisning redogjorde Polismyndigheten för att en särskild samordnare utsetts för att arbeta förtroendeskapande mot utsatta EU/EES-medborgare i Uppsala, och att hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare var en fråga som behandlades under polisens nationella hatbrottskonferens år 2018. Polismyndigheten nämner även samverkan med civilsamhällesorganisationer, men det framgår inte med tydlighet huruvida samverkan har behandlat hatbrott specifikt mot utsatta EU/EES-medborgare. Polismyndigheten presenterade också sitt deltagande i Skåne Stadsmissions och Civil Rights Defenders projekt ”Tackling Anti-Gypsyism against Roma Migrants in Malmö”, trots att projektet ännu inte hade påbörjats under redovisningsperioden. (Polismyndigheten, 2019). Det förefaller som att hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare inte heller prioriteras av Polismyndigheten i nämnvärd utsträckning, även om vissa insatser har genomförts på initiativ av civilsamhällesorganisationer.

I det uppdrag som Länsstyrelsen i Stockholm tilldelats av regeringen mellan 2017–2020 att samordna insatser riktade mot utsatta EU/EES-medborgare, har inte heller frågan om utsatta EU/EES-medborgares hatbrottsutsatthet prioriterats. I samordningsuppdragets slutrapport nämns ordet ”antiziganism” endast två gånger, då delvis för att beskriva Civil Rights Defenders arbete, och ordet ”diskriminering” en gång, men då med hänvisning till Rumänien (Länsstyrelsen i Stockholm, 2020). Polismyndigheten använder i nuläget inte heller någon särskild brottskod för brott gentemot utsatta EU/EES-medborgare. Bristen på konkret underlag för att närmare undersöka brott gentemot utsatta EU/EES-medborgare i kombination med att frågan om hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare inte

har prioriterats, innebär att det fortfarande saknas en fullständig överblick av omfattningen av hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare generellt och mot romer inom gruppen specifikt. Det finns dock två studier som kastar ljus på de utsatta EU/EES-medborgarnas situation i Sverige och som vi ska lyfta fram i detta avsnitt.

Tidigare studier om hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare

I en studie genomförd av Tiberiu Lacatus (2015) undersöktes situationen för 37 utsatta EU/EES-medborgare av romskt ursprung, varav 34 kom från Rumänien och 3 från Bulgarien. Av studien framgår att respondenterna ser kränkningar och trakasserier som normala inslag i vardagen i Sverige. Respondenterna upplevde regelmässigt kränkningar i form av att bli spottade på, sparkade på eller få sina pappersmuggar undansparkade i samband med att de satt och tiggde (Ibid, s. 5). Respondenterna uppgav också att de upplevde att deras romska etnicitet utgjorde grund för de övergrepp som de utsattes för (Ibid, s. 6). Studien redogör också för flera incidenter av grov brottslighet som respondenterna har upplevt. Det rör sig bland annat om mordförsök, misshandel och mordbrand mot deras boplatser (Ibid, s. 7–8). För att minska risken att bli utsatt för ett brott vidtar studiedeltagarna egna skyddsåtgärder, som att hålla sig undan gärningspersonerna, undvika att hamna i konflikter, arbeta i grupp eller byta boplatser om det känns otryggt (Ibid, s. 9). Majoriteten av respondenterna uppgav att de underlåtit att anmäla kränkningarna. Flera motiverade detta med en låg tillit till polisen och till myndigheter generellt (Ibid, s. 10).

År 2017 genomfördes en studie vid Malmö universitet, som bland annat syftade till att undersöka utsatta EU/EES-medborgares utsatthet för hatbrott, uppgav samtliga av de 28 respondenterna att de hade utsatts för kränkande behandling medan de hade befunnit sig i Malmö (Wallengren & Mellgren, 2017, s. 45). I kontrast till den studie som genomfördes år 2015, uppgav majoriteten av respondenterna att de utsattes för kränkningar främst på grund av deras socioekonomiska status som tiggare snarare än deras romska etnicitet. Respondenterna uppfattade dock att deras etnicitet utgjorde en bidragande faktor till att det begicks brott mot dem (Ibid, s. 42–43).

I likhet med den studie som genomfördes år 2015, uppgav respondenterna att kränkningar utgjorde ett vanligt förekommande inslag i deras vardag och då ofta i samband med att de tiggde. Verbala konfrontationer

utgjorde de vanligaste kränkningarna, men även sexuellt och fysiskt våld förekom. Gärningspersonerna uppgavs oftast utgöras av unga män eller äldre personer, men även personer i maktposition såsom polis eller servicepersonal (Ibid, s. 49). I studien dras slutsatsen att kränkningarna har en negativ effekt på känslan av trygghet såväl hos den enskilde individen, men också hos gruppen som helhet då vetskapen om att andra i gruppen utsatts för hatbrott bidrar till känslor av rädsla, sorg och ilska (Ibid, s. 61). För att minska risken att utsättas för brott använder studiedeltagarna en mängd strategier, som att inte provocera potentiella gärningspersoner, att hålla ett vakande öga på sin omgivning och att försöka dölja sin etnicitet (Ibid, s. 56).

HATBROTT MOT ROMER I SVERIGE

Då denna rapport avser att särskilt redovisa hatbrottsutsattheten hos romska utsatta EU/EES-medborgare finns det anledning att inledningsvis också redogöra för förekomsten av hatbrott mot romer i Sverige. I sin statistik kategoriserar BRÅ antiromska hatbrott som brott som kan särskiljas från övriga rasistiska hatbrott genom bruket av kränkande uttryck som anspelar på den romska identiteten eller att brottsoffret själv i sin anmälan uppgett att utsattheten motiverats av dennes romska etnicitet (BRÅ, 2019b, s. 51). Det innebär att hatbrott som begåtts mot en utsatt EU/EES-medborgare där det i anmälan framgår att brottet har haft ett antiromskt motiv också omfattas av statistiken om hatbrott med antiromska motiv. Som ovan nämnts, redovisas inte brott mot utsatta EU/EES-medborgare specifikt av BRÅ, men det finns ändå anledning att närmare redogöra för förekomsten och karaktären av hatbrott gentemot romer i Sverige.

BRÅ:s senaste statistikkapport publicerades år 2019 och avser hatbrott som anmäls under 2018.² Under 2018 polisanmälades 7 090 brott med hatbrottsmotiv. Siffran är en ökning om 11 % jämfört med 2016 och 28 % jämfört med 2013 (Ibid, s. 29). Bilden är något omvänd vad avser hatbrott med antiromska motiv, där trenden varit nedåtgående under de senaste åren, visserligen efter en stadig ökning under åren 2010–2014. År 2018 identifierades 110 stycken antiromska hatbrott, vilket utgjorde 2 % av samtliga anmälda hatbrott. Det är en minskning med 31 % jämfört med år 2016 (Ibid, s. 51).

Bland brott med antiromska motiv utgjorde år 2018 olaga hot och ofredande de vanligaste polisanmälda brotten (40%), följt av ärekränkning (17%), våldsbrott (17 %) och hets mot folkgrupp (11 %) (Ibid, s. 51). I

hatbrottsanmälningar med antiromska motiv återfinns en fysisk målsägande i större utsträckning än i hatbrottsanmälningar med andra motiv. I anmälningar om hatbrott med antiromska motiv återfanns en fysisk målsägande i 93% jämfört med 70% av de anmälda brotten med andra hatbrottsmotiv (Ibid, s. 33). Att ett hatbrott riktas mot en fysisk målsägande innebär att det riktas mot en enskild person och inte mot egendom eller en institution. Den vanligaste gärningspersonen i antiromska hatbrott är en serviceperson (28 %) (Ibid, s. 55).

Antalet upplagade hatbrott är överlag mycket lågt, och är särskilt lågt vad avser anmälda antiromska hatbrott. Av de 160 polisanmälningarna som inkom under år 2016 var inget brott personupplagat den 30 juni 2019 (Ibid, s. 55), jämfört med 3 % för alla hatbrott under samma tidsperiod. 62 % av förundersökningarna lades ner medan 38 % av anmälningarna avskrevs direkt, vilket innebär att någon utredning aldrig påbörjades. Därmed fanns det inga brott kvar under utredning den 30 juni 2019 (Ibid, s. 55). Inga anmälningar ledde således till åtal och fällande dom under denna period.

HANTERINGEN AV HATBROTT INOM DET SVENSKA RÄTTSVÄSENDET

Då syftet med förevarande rapport delvis är att undersöka hur hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare i Malmö hanteras, är det relevant att inledningsvis i detta avsnitt redogöra för vilka rutiner som styr hanteringen av hatbrott hos de rättsvärdande myndigheterna och hur hatbrott är avsett att hanteras genom rättskedjan. Därtill är det relevant att också redogöra för de tillkortakommanden och utvecklingsområden som har identifierats av andra aktörer vad avser det svenska rättsväsendets hantering av hatbrott.

Rutiner och fördelning av hatbrott mellan rättsväsendets aktörer

Polismyndigheten har tre demokrati- och hatbrottsgrupper i Malmö, Göteborg och Stockholm som arbetar med att utreda hatbrott. Övriga regioner i Sverige saknar för närvarande en sådan specialiserad hatbrottsgrupp. Hos Åklagarmyndigheten finns en eller flera utsedda åklagare med särskilt ansvar för hatbrott hos varje åklagarkammare och ett utvecklingscentrum i Malmö som ansvarar för hatbrott (Internrevisionen, 2017, s. 21). Antalet åklagare som är utsedda att arbeta med hatbrott varierar mellan olika åklagarkammare, liksom den arbetstid som respektive åklagare är tilldelad för att utreda hatbrott.

2 Nästa rapport publiceras år 2021.

Det är inte vanligt att offentliga försvarare eller målsägandebiträden specialiserar sig på att arbeta med hatbrott. Det finns dock undantag då till exempel målsägandebiträden specialiserar sig på arbete med hatbrottsoffer, ofta i samarbete med ideella organisationer. Offentliga försvarare och målsägandebiträden ansvarar dock själva för att kompetensutveckla sig inom området hatbrott, genom kurser som erbjuds av Advokatsamfundet mot betalning (Granström & Åström, 2017, s. 42).

Hatbrott lagförs inom den ordinarie rättskedjan och åtal väcks av en åklagare i tingsrätt. Anmälan om hatbrott utreds av polis. När ärendet har en skäligen misstänkt leds förundersökningen istället av en åklagare med särskilt ansvar för hatbrott (Ibid, s. 44).

Det finns idag ingen allmänt erkänd metod för hur brott med hatbrottsmotiv ska identifieras. Normalt sett ska polisen ställa frågan om anmälaren tror att det finns någon särskild orsak till brottet, till exempel rasistiska åsikter hos förövaren. Polisen eller åklagaren kan också undersöka den misstänktes bakgrund, livsstil och värderingar för att fastställa ett möjligt hatbrottsmotiv (Ibid, s. 45–46). En anmälan som konstateras kunna handla om hatbrott får en särskild ”hatbrottsmarkering”. Endast ärenden som har en hatbrottsmarkering utreds av de särskilda hatbrottsgrupperna eller av åklagare som är särskilt utsedda att arbeta med hatbrott. I brist på en allmänt erkänd metod för hur brott med hatbrottsmotiv ska identifieras, faller en stor del av ansvaret idag på anmälaren att själv upplysa polisen om att gärningen har begåtts på grund av en viss egenskap hos denne.

Om åtal väcks prövas ärendet i domstol. I Sverige gäller principen om fri bevisprövning som innebär att all bevisning som utgångspunkt är tillåten och ska beaktas. Rätten dömer på basis av den bevisning som lagts fram i rättegången samt det som framkommit muntligt under huvudförhandlingen. Som framgått av en enkätundersökning av åklagare, försvarare och domare är det sällan som åklagare åberopar hatbrottsmotiv direkt i stämningsansökan (Ibid, s. 48). Detta anses vara problematiskt av vissa försvarare som menar att de har mer begränsade möjligheter att förbereda den tilltalades försvar om uppgifter om hatbrottsmotiv kommer fram först senare i processen (Ibid, 2017, s. 48). Det finns även viss kritik från åklagare mot domstolar om att argument om hatbrottsmotiv inte påverkar påföljden i någon större utsträckning (Ibid, 2017, s. 49–50).

Brister i hanteringen av hatbrott inom det svenska rättsväsendet

Forskningen om hur effektivt rättsväsendet hanterat hatbrott är begränsad och det finns endast ett fåtal studier som berör denna fråga. En av dem är rapporten

”Lifecycle of a hate crime – country report on Sweden”, författad av Görel Granström och Karin Åström, forskare vid Umeå universitet (Granström & Åström, 2017, s. 63). Rapporten konstaterar att trots att det finns en utbredd uppfattning om att det svenska rättsväsendet har blivit bättre på att identifiera hatbrott är antalet fall som går till åtal och fällande dom fortfarande mycket lågt. Detta ses som en följd av hur det praktiska arbetet bedrivs snarare än hur lagstiftningen är utformad. Författarna till rapporten poängterar även att domare i allmänhet har mycket lite erfarenhet av att hantera hatbrott. I motsats till det uppger åklagare att de arbetar en del med hatbrott. Författarna ställer sig därför frågan varför diskrepansen mellan domares och åklagares svar är så stor och en av förklaringarna kan tänkas vara att domare inte alltid är bra på att upptäcka hatbrottsmotivet i brottmål (Ibid, s. 64). Det har också framkommit att polisen inte alltid kan identifiera ett hatbrottsmotiv korrekt eller säkra nödvändig bevisning eftersom de saknar kunskap eller inte har särskilda rutiner för detta (Ibid, s. 65). En annan faktor som är viktig i sammanhanget är huruvida en uppgift om hatbrottsmotiv bör inkluderas i åtalet. Trots att majoriteten av de intervjuade representanterna för rättsväsendet var överens om att så bör vara fallet visade det sig att försvarare och domare är av uppfattningen att det sällan görs i praktiken.

Polisens förmåga att hantera hatbrott har utretts av polisens internrevision 2017. Rapporten pekar på bristerna i polisens kunskap om vilka initiala åtgärder som behövs i hatbrottsärenden så som utförliga förhör, beslag för att säkerställa bevisning och närmare beskrivning av omständigheterna i fallet som till exempel klädsel eller symboler som burits av gärningspersonen (Internrevisionen, 2017, s. 21).

Därutöver betonar rapporten att det är viktigt att höja kunskapen hos poliser om vad det egentliga syftet med hatbrottsmarkeringen är, det vill säga att belysa hatbrottsmotivet. I avsaknad av sådan kunskap riskerar brotten att felmarkeras. De intervjuer som internrevisionen genomförde visar att det saknas utvecklade rutiner för egenkontroll och kvalitetssäkring av initiala utredningsåtgärder i polisregionerna men att utredningsgrupper med särskilt ansvar för hatbrott håller bättre kvalitet. Internrevision efterlyser också klar uppföljning av de regionala styrdokumenterna och central uppföljning av polisregionernas arbete med hatbrott.

Internrevisionen bedömer även att det finns en risk att ärenden med hatbrottsmotiv aldrig utreds eftersom grundbrottet är ett så kallat ”mängdbrott”, det vill säga ett vanligt förekommande och mindre allvarligt brott, som i regel direktavskrivs (Ibid, s. 16). Därutöver har rapporten pekat på en bristande återkoppling på

upprättade anmälningar från förundersökningsledare. Sammantaget konstaterar internrevisionen att arbetet mot hatbrott inom polisen måste effektiviseras (Ibid, s. 22).

Polisforskaren Stefan Holgersson (2018) har undersökt lagföring av hatbrott. Även om studien handlar om hatbrott som begåtts på nätet är en del slutsatser relevanta även för denna rapport. För det första framgår det av den statistik som forskaren presenterar att det inte är ovanligt att polisanmälningar om hatbrott försvinner i polisens ärendehantering på så sätt att de aldrig registreras, även när anmälaren kontinuerligt påmint Polismyndigheten. Totalt handlade det om 95 anmälningar som försvann i hanteringen, eller 11 %, med stora skillnader mellan polisregionerna (Holgersson, 2018, s. 13). Forskaren pekar också på långa väntetider för att skriva in en anmälan, onödigt hög resursåtgång för att skriva in anmälningar och problemet med att vissa anmälningar där förundersökningen inleds ändå läggs ner omgående utan utredningsåtgärder (Ibid, s. 29–32).

Av studien framgår vidare att det finns stora skillnader mellan olika polisregioner i vilka gärningar som kvalificeras som hatbrott (Ibid, s. 33ff). Även skillnader i exempelvis antal nedlagda förundersökningar och åtal är stora (Ibid, s. 4). I studien redovisas vidare indikationer på att vissa företrädare för rättsväsendet uppvisar en ovilja att utreda hatbrott och har en motvillig inställning till dessa typer av brott, vilket rimligen kan påverka effektiviteten i handläggningen av hatbrott (Ibid, s. 46).

KUNSKAPSGAP

De två tidigare studier som genomförts om EU/EES-medborgares utsatthet för hatbrott och som redovisats ovan visar på entydiga slutsatser i vissa delar: utsattheten för kränkningar och trakasserier är frekvent och återkommande hos gruppen utsatta EU/EES-medborgare och uppfattas som en del av vardagen i Sverige. Ideella organisationer som arbetar nära målgruppen i Sverige har återkommande vittnat om en sådan tillvaro för målgruppen. I ljuset av dessa vittnesmål och i avsaknad av statistiskt

sanktionerade studier med resurser att genomföra mer omfattande undersökningar finns det anledning att bredda det kunskapsunderlag som existerar om EU/EES-medborgares utsatthet för brott, och då i synnerhet gruppens utsatthet för hatbrott. Detta inte minst då de två studier som har genomförts också i delar redovisar tvetydiga resultat gällande individers skäl för att inte anmäla brott eller gruppens förtroende för svenska rättsvårdande myndigheter.

Liksom de två tidigare studierna avser den nu aktuella rapporten, som genomförts inom ramen för projektet "Tackling Anti-Gypsyism against Roma Migrants in Malmö", undersöka hur ofta utsatta EU/EES-medborgare i Malmö utsätts för hatbrott, i vilken kontext det sker, vilka gärningar som är vanligast förekommande och vad som motiverar gärningarna.

Därtill redovisar rapporten hur brott, och då i synnerhet hatbrott, gentemot utsatta EU/EES-medborgare hanteras inom det svenska rättsväsendet. Det saknas idag studier som närmare undersöker rättsväsendets hantering av brott mot utsatta EU/EES-medborgare. Även om viss forskning om hanteringen av hatbrott inom rättsväsendet kan ha bäring på hur brott mot utsatta EU/EES-medborgare hanteras inom rättsväsendet, finns det anledning att också närmare undersöka hanteringen av hatbrott gentemot utsatta EU/EES-medborgare specifikt. Detta inte minst eftersom det rör sig om en grupp som är rörlig och som på många sätt står utanför samhället, utan en fast adress och nödvändiga språkkunskaper i svenska.

Dataunderlaget i den studie om rättsväsendets hantering av hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare som har genomförts inom ramen för projektet är förhållandevis litet. Därför har ytterligare en studie genomförts, som fokuserar på hanteringen av hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare i tingsrätt och hovrätt. Även den studien redovisas i denna rapport. Ingen liknande studie har, såvitt rapportförfattarna känner till, genomförts tidigare. Mot den bakgrunden är vår bedömning att rapporten kan bidra med betydande ny kunskap gällande rättsväsendets hantering av hatbrott gentemot utsatta EU/EES-medborgare.

*Åk tillbaka till ditt land!
Gå och jobba!*

STUDIER GENOMFÖRDA INOM RAMEN FÖR PROJEKTET

SYFTE

Syftet med de studier som genomförts inom ramen för projektet är att belysa utsattheten för brott, och då särskilt hatbrott, hos gruppen utsatta EU/EES-medborgare i Malmö och de utmaningar som präglar lagföringen av sådana brott inom det svenska rättsväsendet. Förhoppningsvis kan rekommendationerna i rapporten bidra med en förståelse för de åtgärder som behöver vidtas för att motverka hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare i Sverige och för att garantera att utsatta EU/EES-medborgare kan åtnjuta sina rättigheter som brottsoffer.

METODOLOGI

Tre studier har genomförts inom ramen för projektet.

I den första studien har individer som tillhör gruppen utsatta EU/EES-medborgare tillfrågats om sin utsatthet för brott. Intervjuerna med individerna har skett med hjälp av ett frågeformulär bestående av 22 slutna och öppna uppföljningsfrågor. Uppföljningsfrågornas funktion är i vissa fall att verifiera den enskildes förståelse, men i huvudsak att skapa en bredare förståelse för sakfrågan. Frågorna kopplar bland annat till den enskildes situation och relation till myndigheter, om de intervjuade utsatts för kränkningar och om dessa bedöms vara ett hatbrott av den tillfrågade.

Urvalet av individer har skett i samband med Skåne Stadsmissions uppsökande verksamhet och i samband med att personer besökt Skåne Stadsmissions öppna mötesplats Crossroads. Personalen vid Crossroads, som är anställda i den projektgrupp som tagit fram denna rapport, har regelbundet tillfrågat personer som besöker verksamheten om de har blivit utsatta för brott under den närmsta tiden. Om individerna har svarat jakande har de bjudits in att delta i ett enskilt samtal med personalen på Skåne Stadsmissions kontor, där de har fått svara på övriga frågor i frågeformuläret.

Den uppsökande verksamheten har skett genom att tre anställda vid Skåne Stadsmission regelbundet har begett sig till olika delar av stan vid varje uppsökningstillfälle, i syfte att tala med personer som tillhör gruppen utsatta EU/EES-medborgare om deras brottutsatthet. Personalen har inledningsvis frågat om individen har utsatts för någon kränkning. Om svaret varit nekande har detta registrerats och personalen har fortsatt sin vandring. Om individen har svarat jakande, har personalen ställt uppföljningsfrågor utifrån det

frågeformulär som utarbetats. I syfte att undvika att registrera incidenter som drabbat en och samma individ flera gånger, har personalen sökt sig till olika delar av stan vid olika uppsökningstillfällen. Eftersom Skåne Stadsmissions personal, genom sitt arbete, känner stora delar av målgruppen i Malmö har det inte funnits någon risk att samma person räknats dubbelt.

Med anledning av det globala utbrottet av Covid-19 i mars 2020 upphörde den uppsökande verksamheten och intervjuer med besökare vid Crossroads under ett antal månader, för att återigen upptas med regelbundenhet i juni 2020.

Den projektpersonal som genomfört intervjuerna har flerårig erfarenhet av att arbeta med hatbrott och med verksamheter kopplade till utsatta EU/ESS-medborgare. I vissa fall har projektpersonalen träffat den person som intervjuats vid ett tidigare tillfälle och det har funnits ett upparbetat förtroende, vilket möjliggjort öppna samtal. Därtill har projektpersonalen kunnat genomföra intervjuerna på rumänska, vilket har tillåtit dem att fånga språkliga nyanser och begrepp.

Då studien har syftat till att skapa kunskap om EU/EES-medborgares utsatthet för hatbrott och att fånga upp individer som utsatts för övergrepp har projektgruppen avstått från att göra ett slumpmässigt urval. Projektgruppen har i stället genomfört intervjuer med individer som uppgett att de utsatts för övergrepp. Det skulle oavsett ha varit svårt att skapa ett slumpmässigt urval av respondenter, då det inte med säkerhet går att uppskatta hur många utsatta EU/EES-medborgare som befinner sig i Malmö under en viss tidsperiod eftersom individer som tillhör gruppen ofta inte är varaktigt bosatta i Sverige.

Den andra studien som rapporten bygger på är en uppföljningsstudie av anmälda fall av hatbrott till polisen i region Syd. Urvalet av fall har skett på basis av den första studie som beskrivits ovan. I de fall där respondenten under intervjun uppgett att denne vill anmäla det brott som den har utsatts för, har personal från Skåne Stadsmission bistått respondenten med att göra en anmälan till polisen i Malmö. Ibland har individer själva uppsökt personalen på Skåne Stadsmission för att få hjälp att anmäla ett brott, då information om att sådan hjälp finns att få har spridit sig inom målgruppen till följd av det projekt som Skåne Stadsmission och Civil Rights Defenders har bedrivit tillsammans. När respondenten gett personal från Skåne Stadsmission fullmakt att inhämta information om deras ärende från de

rättsvårdande myndigheterna, har Skåne Stadsmission kunnat följa upp ärendet med myndigheterna. Därigenom har Skåne Stadsmission kunnat föra en förteckning över pågående ärenden om hatbrott gentemot utsatta EU/EES-medborgare i Malmö, och har kunnat följa upp hur långt ärendet har nått inom rättsprocessen och vilka åtgärder som vidtagits av myndigheterna. Under projektets gång har Skåne Stadsmission också kunnat bistå med kontaktuppgifter till juridiska ombud, kontakter med rättsvårdande myndigheter och information om individernas rättigheter.

Dataunderlaget i uppföljningsstudien är förhållandevis litet. Det beror framförallt på att endast ett litet antal av de individer som ingått i den första studien har velat anmäla brott. Det är därför svårt att dra några generella slutsatser utifrån dataunderlaget utan att också luta sig mot tidigare forskning om hur hatbrott behandlas inom det svenska rättssystemet, liksom erfarenheter som projektpersonalen har anskaffat i samband med uppföljningsarbetet.

Som framgår av senare avsnitt har, i skrivande stund, inget av de fall som anmälts lett till åtal. Det innebär att uppföljningsstudien inte kan redovisa några resultat som är relevanta för hur hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare hanteras i domstol. För att rapporten ska kunna ge en heltäckande bild av hanteringen av hatbrottsärenden genom hela rättskedjan, har en tredje studie genomförts.

Den tredje studien, som är en analys av tingsrätts- och hovrättsdomar, genomfördes i september 2020 genom en sökning på ordet "tiggare" i rättsdatabasen JUNO, som samlar brottmålsdomar från samtliga tingsrätter i Sverige sedan 2013. Sökningen begränsades till att endast avse brottmål som avhandlats vid allmän domstol sedan år 2013. Bland de träffar som sökningen gav gjordes en avgränsning för att ta fram mål där brottsoffret troligtvis var medborgare i Rumänien eller Bulgarien och där åtalet avsåg brott mot brottsbalken. I urvalet exkluderades brott som rörde människosmuggling eller människoexploatering. Bland de mål som återstod genomfördes en analys av brottets karaktär utifrån de omständigheter som framkommer i målet, närvaron eller frånvaron av ett objektivt identifierbart hatbrottsmotiv, huruvida åklagaren yrkat på straffskärpning på grund av att brottet har begåtts med ett hatbrottsmotiv och huruvida domstolen tillämpat straffskärpningsregeln för att det har förelegat ett hatbrottsmotiv eller för att målsäganden befunnit sig i en skyddslös ställning. Därutöver har en analys genomförts av brottsoffrets roll i rättsprocessen och av gärningspersonens status.

Det sökord som har använts för att ta fram det ursprungliga urvalet innebär att brott mot utsatta EU/EES-medborgare som inte försörjer sig genom att tigger, eller som inte uppfattas av förövaren försörja sig genom att tigger, inte heller omfattas av studien. Även om det vore önskvärt att studien också omfattade situationer då utsatta EU/EES-medborgare utsattes för brott utan att förövaren gjort någon koppling till att brottsoffret tigger, är vår bedömning att sökordet "tiggare" skapar bäst förutsättningar att få fram brottmål som speglar den situation där utsatta EU/EES-medborgare är mest sårbara för att bli utsatta för brott. Som framgår av senare avsnitt har vår studie visat att majoriteten av respondenterna utsattes för hatbrott i samband med att de tiggde. Sökordet ger dock upphov till ett visst bortfall av brottmål i vilket brottsoffret varit utsatt EU/EES-medborgare men inte benämnts som tiggare. För att komplettera vårt analysunderlag har vi därför också insamlat brottmål som vi har fått kännedom om genom artiklar i nyhetsmedier och som vi sedan har sökt upp i rättsdatabasen JUNO.

Slutligen stödjer sig rapporten också delvis på lärdomar som har dragits under projektets gång. I rapportens analysavsnitt inkluderas resonemang och slutsatser som delvis bygger på lärdomar som dragits av den återkommande dialog som projektet har fört med Polisens demokrati- och hatbrottsgrupp i Malmö och delvis på diskussioner som förts med poliser i samband med att Civil Rights Defenders och Skåne Stadsmission har genomfört nio föreläsningar för polisen i Malmö.

STUDIERNAS SAMMANHANG OCH AVGRÄNSNING

I redovisningen av studierna refererar vi återkommande till gruppen "utsatta EU/EES-medborgare" utan att nödvändigtvis specificera huruvida individer som tillhör gruppen är romer. Den absoluta merparten av de som Skåne Stadsmission möter i sin verksamhet är romer. Malmö avviker därmed inte från den generella trend som präglar gruppen utsatta EU/EES-medborgare i Sverige. Detta återspeglas också i den första studien där 87% av studiens respondenter uppger att de är av romsk härkomst (se avsnitt Resultat nedan). Resterande respondenter är dessutom socialt kopplade till gruppen romska EU/EES-migranter i Malmö. Det förefaller troligt att de i många fall uppfattas vara romer. I en tidigare studie som genomförts inom ramen för projektet som 150 slumpvist utvalda individer i Malmö deltog i, uppgav 38 % att deras uppfattning var att utsatta EU/EES-medborgare som tigger är romer (Wallengren m.fl., 2019). Vår uppfattning är därför att medvetenheten om att majoriteten av utsatta EU/EES-medborgare i Malmö är romer, är utbredd. Det är därmed möjligt också

för en individ som tillhör gruppen och som inte är rom, att bli utsatt för brott med antiziganistiska motiv. Mot den bakgrunden har vi därför valt att inte särskilja mellan utsatta EU/EES-medborgare som är romer och utsatta EU/EES-medborgare som inte är romer i redovisningen av studierna.

Det är också relevant att redogöra för hur begreppet "hatbrott" är avsett att förstås i denna rapport. När ett brott beskrivs som ett hatbrott i redovisningen av de studier vi har genomfört, syftar det till ett brott som begåtts med motiv att kränka brottsoffret på grund av dennes etnicitet, hudfärg eller nationalitet och där vi har identifierat objektiva omständigheter som styrker motivet.

Slutligen bör det understrykas att samtliga utsatta EU/EES-medborgare som intervjuats för studien om brottsutsatthet har uppehållit sig i Malmö medan studien

av anmälda hatbrott har fokuserat på brott som anmälts till polisens demokrati- och hatbrottsgrupp region Syd. Trots studiernas geografiska avgränsning bedömer vi att de slutsatser som vi drar är relevanta också för aktörer på andra platser i Sverige. Detta eftersom utsatta EU/EES-medborgare lever under liknande förhållanden även utanför Malmö. I den studie som behandlar lagföring av hatbrott gentemot utsatta EU/EES-medborgare i domstol, fokuserar rapporten på mål från tingsrätter och hovrätter i hela landet. Skälet till detta är att dataunderlaget skulle vara försvinnande litet om studien begränsats till att endast fokusera på Malmö tingsrätt. Därutöver finns det i nuläget inte anledning att anta att kompetensen vad avser hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare skulle vara större vid vissa tingsrätter eller hovrätter jämfört med andra, varför en nationell studie torde ge en rättvisande lägesbild.

*När jag passerade
restaurangen så sparkade
samma servitör mig på benen
och kastade bort mig.*

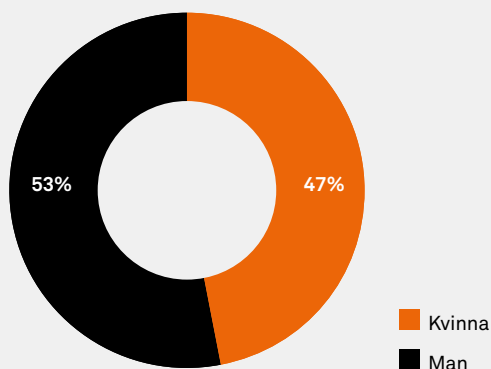
RESULTAT

SKÅNE STADSMISSION OCH CIVIL RIGHTS DEFENDERS STUDIE ÖVER HATBROTTUTSATTHET BLAND UTSATTA EU/EES-MEDBORGARE I MALMÖ 2019–2020

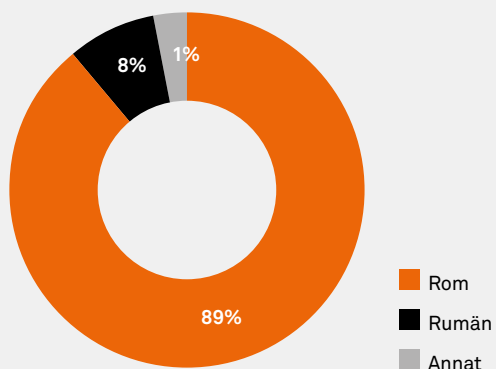
Respondenternas sammansättning

Totalt intervjuades 38 utsatta EU/EES-medborgare inom ramen för denna studie, varav 53 % män och 47 % kvinnor. 89 % uppgav sig vara av romskt ursprung medan 3 personer identifierade sig som rumäner. En person valde att inte ange etniskt ursprung. Mer än hälften av de tillfrågade personerna, 63 %, är mellan 31 och 50 år medan en knapp tredjedel, 29 %, har fyllt 50 år. 8 % av de tillfrågade är mellan 18 och 30 år gamla.

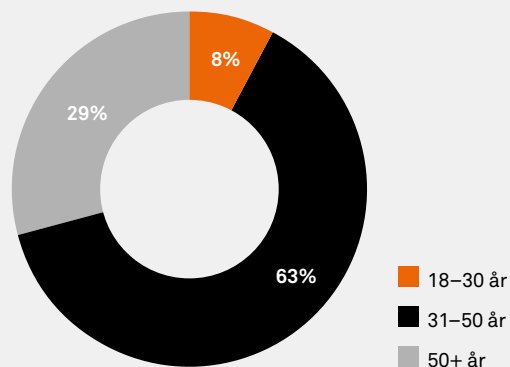
Graf 1. Könsfördelning

Graf 2. Etnicitet

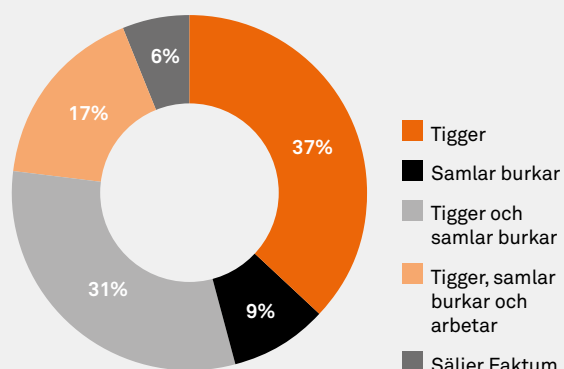
Graf 3. Åldersfördelning

Huvudsaklig inkomstkälla

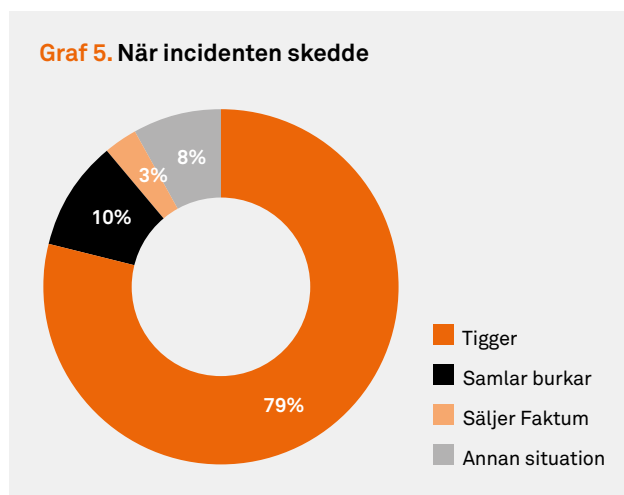
Grafen nedan visar att en överväldigande majoritet av respondenterna försörjer sig genom att tigger. Av de 35 personer som besvarade frågan om huvudsaklig inkomstkälla uppgav 85 % att de försörjer sig antingen uteslutande genom att tigger eller i kombination med andra inkomstkällor så som burkinsamling eller arbete. 37 % uppgav att de försörjer sig uteslutande genom att tigger.

Graf 4. Huvudsaklig inkomstkälla

Omständigheter då kränkningar förekommer

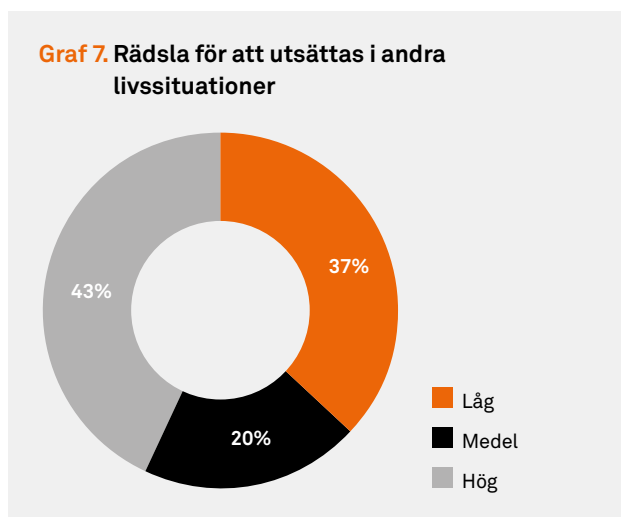
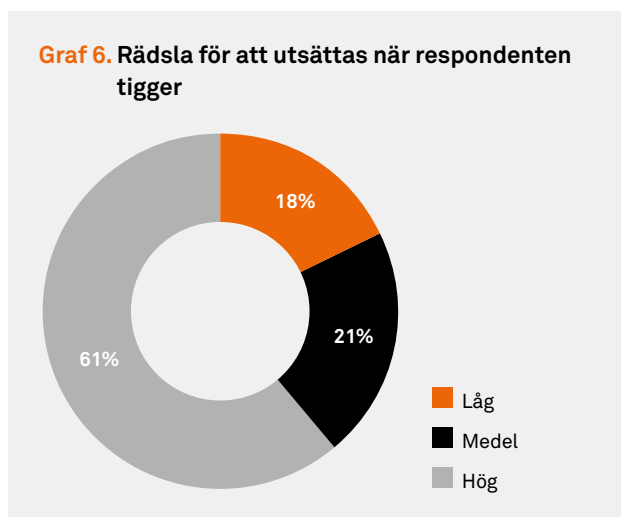
För att bättre förstå den kontext i vilken kränkningar och övergrepp gentemot utsatta EU/EES-medborgare begås, har även frågor ställts om det sammanhang i vilket kränkningar och övergrepp har skett.

De 38 respondenterna har uppgett att de framför allt utsätts för kränkningar och övergrepp i samband med att de tigger (79 %). 10 % av respondenterna har uppgett att de också har utsatts för kränkningar när de samlar pantburkar, medan 3 % har uppgett att de också har utsatts när de har sålt tidskriften Faktum. Vissa respondenter har dock utsatts för övergrepp även när de inte bedrivit någon sysselsättning. En respondent har uppgett att dennes tält, tillhörigheter och ID-handlingar brunnit upp efter att någon tände eld på det. Andra respondenter har uppgett att de har utsatts för övergrepp när de i övrigt befunnit sig på offentliga platser eller bara varit ute och gått (8 %).

Rädsla i olika situationer

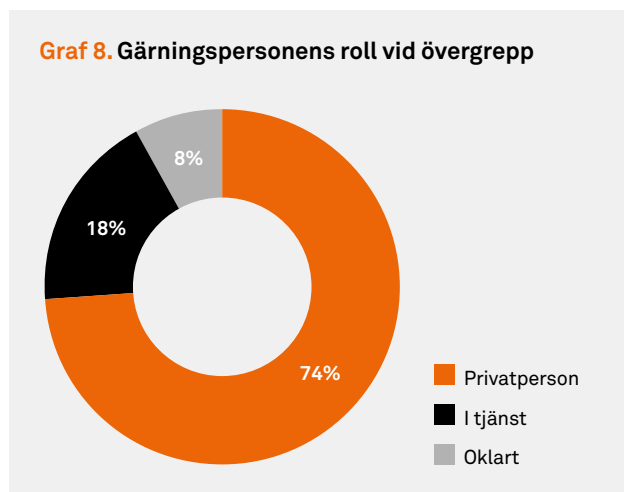
Graf 5 ovan indikerar den objektiva utsattheten för brott. Den visar under vilka omständigheter de svarande faktiskt har utsatts för brott. Dessa uppgifter kan jämföras med den upplevda utsattheten, det vill säga när personerna är som mest rädda för att falla offer för brott. I frågan nedan ombads respondenterna att svara, på en skala från ett till fem, hur rädda de är för att bli utsatta för hatbrott medan de tigger och i övriga livssituationer.

28 personer besvarade frågan om sin rädsla att utsättas för brott i samband med att de tigger, medan 30 personer besvarade frågan om sin rädsla i andra livssituationer. Det kan inledningsvis konstateras att nivån av rädsla för att utsättas för brott är hög hos de tillfrågade personerna. Resultaten visar att respondenterna är rädda för att utsättas för kränkningar i allmänhet, men att de särskilt är rädda när de tigger. Av de som svarade på frågan uppgav 61 % att de upplevde en hög nivå av rädsla medan de tiggde jämfört med 43 % som uppgav att de var rädda för att utsättas även när de inte tiggde.

Gärningspersonens roll vid övergrepp

Vid genomförandet av studien har vi också ställt frågor om de individer som har begått kränkningar och övergrepp mot respondenterna, för att bättre förstå vilka dessa gärningspersoner är och i vilken kapacitet de har genomfört gärningarna. Det är bland annat relevant att förstå huruvida gärningen begåtts av en person i tjänst, då det är en faktor som riskerar att underminera gruppens förtroende för personer i maktposition och för myndigheter.

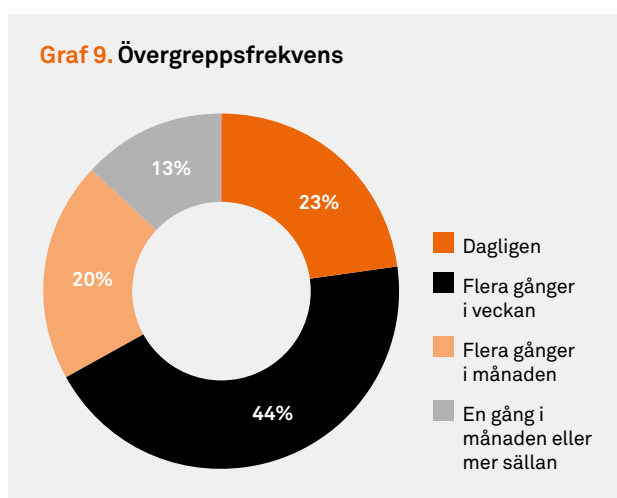
Av respondenternas svar går det att utläsa att en majoritet av de rapporterade gärningarna har begåtts av någon som respondenterna har uppfattat som en privatperson. Det motsvarade 28 fall, medan sju gärningar bedömdes ha begåtts av en person i tjänst. Bland personerna i tjänst förekom väktare, polis, servitör och ordningsvakt. I ytterligare tre fall gick det inte att uttröna i vilken kapacitet gärningspersonen agerade.

” Han låter oss inte vara i stationsområdet. En vakt på stationen säger till oss ‘Ni får inte lov att vara här’. Han är den enda vakten som gör så, de andra säger ingenting. För 5–6 månader sedan sa han till oss ‘åk till ditt land Rumänien.’ ”

” En kväll när jag tiggde utanför en restaurang var en av servitörerna och en av gästerna väldigt oartiga. När jag ifrågasatte behovet av det grep de båda tag i mig och drog mig runt hörnet på en intilliggande byggnad. En av dem slog mig hårt i ögat med knuten näve. Nästa dag hoppades jag på ett svar och när jag passerade restaurangen så sparkade samma servitör mig på benen och kastade bort mig.”

Övergrepetsfrekvens

Som framförts i tidigare avsnitt ovan, har urvalet av respondenter gjorts på sådant sätt att endast individer som uppgett att de har utsatts för kränkningar eller övergrepp har deltagit i studien. För att ändå kunna förstå mer om hur vanligt förekommande det är att utsättas för kränkningar och övergrepp har respondenterna fått besvara hur ofta de utsätts.

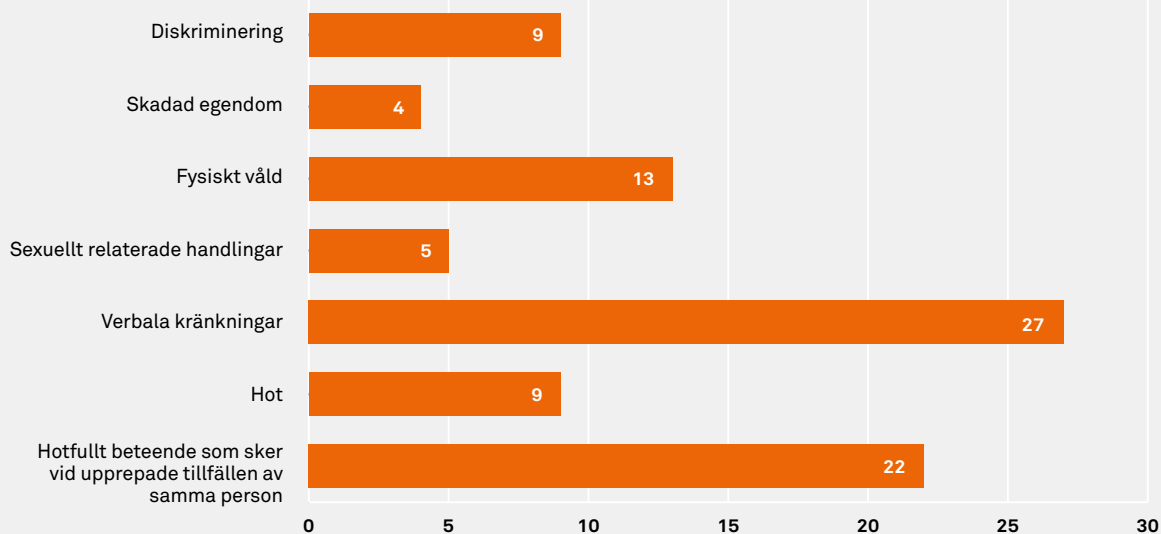
Av respondenternas svar framgår att utsattheten för kränkningar och övergrepp är återkommande och regelbunden. Av de 30 respondenter som besvarade frågan om övergreppsfrekvensen uppgav 23 % att de utsattes varje dag, medan 44 % uppgav att de utsattes flera gånger per vecka. Därtill uppgav 20 % att de utsattes flera gånger i månaden. Bara 13 % av de tillfrågade utsätts för övergrepp mindre ofta. Svaren gesken av att utsattheten för kränkningar och övergrepp av olika slag är en del av vardagen för de allra flesta som tillfrågats.

Gärningarnas karaktär

Graf 10 nedan visar de typer av kränkningar som de 38 respondenterna uppger att de har utsatts för.

Kategorierna nedan följer strukturen i den enkät som respondenterna har fått besvara. Respondenterna ombads uppge vilka av de sju typer av kränkningar som listats i enkäten som de hade utsatts för. Frågans utformning innebär att samma incident kan återkomma under flera kategorier, om incidenten exempelvis inkluderat både fysiskt våld och verbala kränkningar. De flesta respondenter har i genomsnitt utsatts för två typer av kränkningar, varför värdena i grafen nedan är cirka dubbelt så stora som antalet respondenter.

Graf 10. Antal svar per gärningskategori

Som framgår av grafen ovan är verbala kränkningar den vanligaste typen av övergrepp. Denna typ av kränkningar kommer till uttryck exempelvis genom att gärningspersonen faller nedsättande uttalanden med anspelning på personens härkomst. I många fall rör det sig om återkommande förolämpningar med användning av grova skällsord och uppmaningar att "åka hem". Det är inte heller ovanligt med nedsättande anspelningar på personernas etnicitet, såsom att förövaren kallar respondenterna för "gypsy" eller "tsigani". Det senare är det rumänska ordet för "zigenare". Sådana uttalanden skulle ensamt kunna falla under allmänt åtal med brottsrubriceringen "förolämpning", om det dessutom rör sig om en förolämpning av allvarligt slag, så som exempelvis återkommande förolämpningar under en viss tid.

” Personen säger: Åk tillbaka till ditt land! Gå och jobba! Det uttalas med mycket ilska och personen spottar på mig. Ibland slår personen på mig med en väska.”

” Gå och jobba, du har mycket pengar. Gypsies – ni stjälar och gör dåliga saker. Ni låtsas att ni tigger men i själva verket stjälar ni.”

Även hotfullt beteende är ett vanligt förekommande inslag i respondenternas liv. Exempel på sådant beteende är att bli spottad på eller få sin mugg omkullkastad av förövaren. I vissa fall har förövaren också trakasserat sina offer genom att återkommande besöka platser där offret befinner sig. Hotfullt beteende innehåller ofta verbala, men även fysiska, kränkningar

och kränkningar av brottsoffrens mänskliga värdighet. Den utmärkande faktorn för denna typ av kränkningar är att samma förövare begår övergrepp vid upprepade tillfällen. Även denna typ av brott skulle, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, kunna rubriceras som förolämpning eller ofredande.

” Jag satt och tiggde och sa 'hej hej' till en 40-årig kvinna då jag brukar hälsa på alla. När jag inte var uppmärksam, spottade hon mig i ansiktet. Det hände totalt tre gånger, under tre dagar. Personen kom flera gånger och tittade på mig med hat men spottade bara efter att ha försäkrat sig om att inga andra människor fanns i närheten.”

Fysiskt våld är den tredje vanligaste typen av övergrepp. Bland de 38 respondenternas svar har projektet dokumenterat 13 incidenter som inbegripit fysiskt våld. Med fysiskt våld avses att ha blivit sparkad, dragen, slagen eller att ha fått olika föremål kastade på sig. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, kan sådana gärningar rubriceras som misshandel, försök till misshandel eller ofredande.

” En man stannade framför mig när jag satt och tiggde utanför Systembolaget och jag trodde först att han ville ge mig någonting. Istället spottade han mig i ansiktet och svor några saker på rumänska och några saker som jag inte förstod. Han sparkade mig samtidigt i bröstet. Jag reagerade genom att lyfta upp mina händer för att parera sparken. Han cyklade sedan iväg på sin cykel.”

” När jag steg in i en butik var det en man som sa någonting till mig som jag inte förstod. Han följde efter mig och gav mig fingret. Han försökte med våld slänga ut mig ur butiken genom att dra mig i mina kläder. Jag försökte fly. Personerna i butiken ringde polisen men förövaren sprang därifrån. Polisen förhörde mig och jag berättade vad som hade hänt men jag gav inga detaljer eftersom jag var rädd.”

” Polisen tog mig från en korsning till ett fält. De letade igenom mina fickor och min midjeväska. De bad om att få se mitt pass (...) De tog min telefon och sedan slog de mig hårt i bröstet och jag fick en spark på låret. Jag började vråla och när de hörde att jag börjat vråla så gick de därifrån, och jag började gå in mot Malmö igen. Jag hade fått två slag med knuten näve i bröstet, som fick mig att tappa andan. Sedan hade jag fått en spark i låret. Jag skakade och började skrika. Sparken gjorde ont.”

Respondenterna har även utsatts för kränkningar med sexuella förtecken. De övergrepp och kränkningar som beskrivs av respondenterna skulle kunna rubriceras som sexuellt ofredande eller försök till köp av sexuell tjänst. Ett exempel på en sådan handling framgår av vittnesmålet nedan.

” En bil stannade intill mig på gatan och [föraren] undrade om jag ville ha sex med honom. Han lovade att ge mig mycket pengar. Jag sa att jag har en familj och att jag inte gör sådant.”

” Sedan den första juni kommer en man till mig varannan dag och erbjuder mig pengar för att ha sex med honom. Han gör obscena tecken. Jag har sagt flera gånger att jag inte vill det, men han fortsätter att komma. Han frågar var jag sover, eftersom han vill komma efter mig. Jag är väldigt rädd. Han har kommit fem gånger redan och varje gång säger han att han kommer tillbaka senare.”

Respondenterna uppger även att de utsätts för hot, diskriminering och stöld eller skadegörelse av deras egendom. Respondenterna har bland annat beskrivit hur deras cyklar, pengar och övrig egendom har stulits och hur sovtilbehör och kläder har bränts upp eller utsatts för annan skadegörelse.

Gärningarnas påverkan på respondenterna

Inom ramen för studien har vi också velat undersöka hur utsattheten för kränkningar och övergrepp påverkar de individer som utsatts. Därför ombads respondenterna att beskriva hur gärningarna har påverkat dem.

Flera respondenter uppger att de ofta kände rädsla, hjälplöshet, förnedring och skam. Några fritt översatta citat från respondenterna finns i nästföljande stycke.

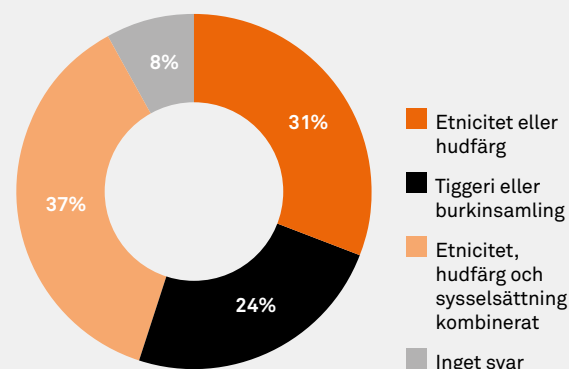
” [Jag kände] rädsla och panik. Jag mådde så dåligt att jag gick till sköterskan på Skåne Stadsmission Crossroads och talade med henne om det. Hon bokade också tid åt mig hos en psykolog, men jag gick inte till psykologen.”

” Jag är väldigt ledsen över att de attackerade mig utan något skäl. De hatar mig.”

Uppfattat bakomliggande motiv

Eftersom studien syftar till att undersöka förekomsten av hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare i Malmö är det relevant att förstå i vilken utsträckning respondenterna själva upplever att motivet bakom de kränkningar som de utsatts för har varit att kränka dem på grund av deras etnicitet eller nationalitet. Därför ombads respondenterna att uppge vad de ansåg var det bakomliggande motivet till att de hade utsatts för sådana gärningar.

Graf 11. Uppfattat motiv bakom gärningen

31 % av respondenterna uppger att de trodde att deras etnicitet utgjorde skäl till att de hade utsatts för kränkningar och övergrepp. Samtidigt uppger 37 % att de trodde att såväl deras sysselsättning som deras etnicitet motiverat övergreppen. Därigenom framgår det att mer än hälften av respondenterna, nämligen 68 %, ansåg att deras etnicitet eller hudfärg åtminstone utgjorde en faktor till att de utsatts. Endast 24 % av respondenterna uppger att de trodde att de hade utsatts för övergrepp eller kränkningar uteslutande på grund av att de tiggade eller samlade pantburkar.

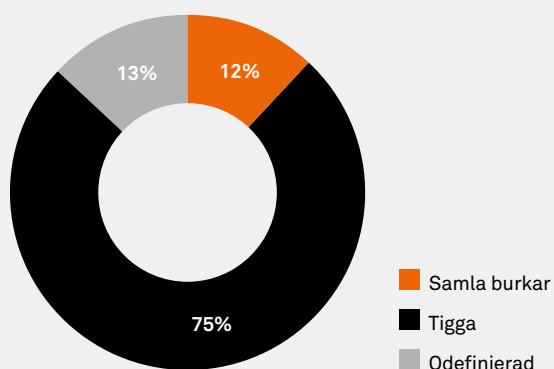
Respondenterna gavs tillfälle att utveckla varför de ansåg att övergreppen begåtts på grund av deras etnicitet eller hudfärg:

” När de gör den här sortens saker så säger de alltid ‘Romania – GO!’ Det är rasism.”

” Jag fick höra ‘Gypsy, go Romania!’ Jag ser hat, ett hat du inte kan förstå. De hatar oss för att vi är ‘gypsies’ och för att vi tigger.”

” [Jag kunde se hatet] från sättet han tittade på mig. En gång skrek han ‘Go tzigani, go tzigani in Romania!’”

Graf 12. Utsatthet beroende på sysselsättning

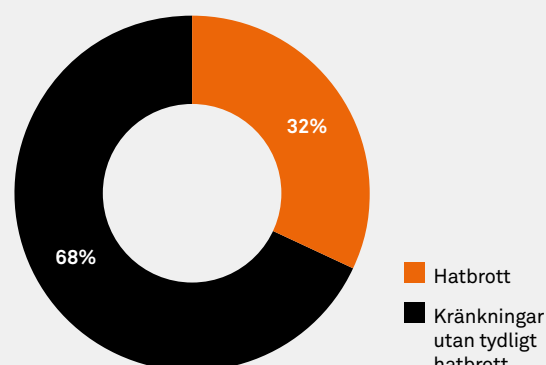
Av respondenternas svar framgick att majoriteten ansåg att det var tiggeri, och exempelvis inte pantburksinsamling, som var den huvudsakliga anledningen till att de utsattes för kränkningar och övergrepp.

Gärningar som begåtts med hatbrottsmotiv

Projektet har velat undersöka respondenternas subjektiva upplevelse av huruvida de kränkningar och övergrepp som begåtts gentemot dem har motiverats av deras etnicitet eller hudfärg. Samtidigt har projektet också velat undersöka i hur stor utsträckning objektiva omständigheter har förekommit vid gärningstillfället, som styrker att gärningen har begåtts med så kallat hatbrottsmotiv.

Respondenterna har därför getts möjlighet att fritt beskriva de kränkningar som de har utsatts för. Utifrån dessa beskrivningar har en bedömning av omständigheterna gjorts för att avgöra huruvida ärendet i en eventuell rättsprocess skulle kunna komma att klassificeras som ett hatbrott.

Graf 13. Antal respondenter som utsatts för hatbrott i juridisk mening

Av granskningen framgår att 32 % av respondenterna har utsatts för kränkningar med ett tydligt hatbrottsmotiv, där gärningspersonen exempelvis har använt nedsättande tillmälen med koppling till deras etnicitet eller har uttalat att personer med romsk bakgrund bara stjäla saker och inte arbetar. Resten av incidenterna saknar ett uttryckligt hatbrottsmotiv. Det innebär inte att övriga kränkningar och övergrepp med säkerhet inte har utgjort hatbrott, utan endast att 32 % av respondenterna har uppfattat tillmälen, ord eller uttryck vid gärningstillfället som ger stöd för att det rör sig om ett hatbrott.

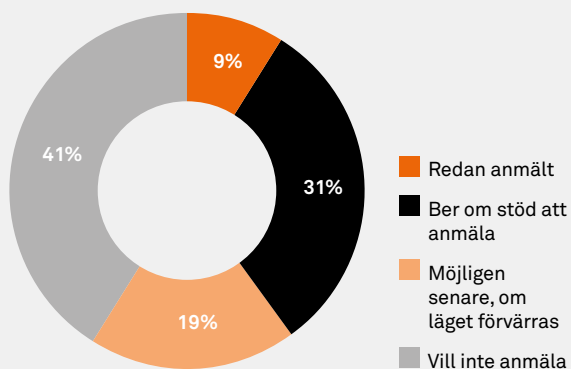
Respondenternas anmälningsbenägenhet

En förutsättning för att gärningar med hatbrottsmotiv lagförs är att gärningarna polisanmäls. Därför har ett av syftena i projektet varit att öka utsatta EU/EES-medborgares anmälningsbenägenhet. För att lyckas med detta har det också varit relevant att förstå hur individer ur målgruppen ser på möjligheten att anmäla brott och vilka överväganden som leder till att de avstår från att göra en anmälan. Respondenterna har därför ombetts att svara på om de har anmält de kränkningar och övergrepp som de utsatts för, alternativt av vilka skäl de valt att inte anmäla.

Polisen förhörde mig och jag berättade vad som hade hänt men jag gav inga detaljer eftersom jag var rädd.

Graf 14. Anmälningsbenägenhet

Av de totalt 32 respondenter som besvarade frågan uppgav 31 % att de ville anmäla den incident som de berättat om under sin intervju. Därutöver uppgav 19 % att de kunde tänka sig att anmäla övergrepp om situationen förvärrades. Nästan hälften av respondenterna, 41 %, ville inte anmäla de kränkningar som de hade utsatts för.

Som nämnts ovan ombads respondenterna att ange skäl till att de inte ville göra en polisanmälan. Endast 18 respondenter valde att svara. Frågan erbjöds flersvarsalternativ och det vanligaste var att respondenterna nämnde två skäl till att inte anmäla brott. Eftersom tre personer valde att ange många skäl är dock de totala värdena relativt höga.

Som framgår av graf 15 nedan är skälet till att flera respondenter avstår från att göra en anmälan att de hyser rädsla för att anmäla, eller att de har vant sig vid att utsättas för övergrepp och kränkningar. Sex personer angav vardera av dessa skäl. Därefter uppgav fem respondenter vardera att de inte trodde att en anmälan skulle komma att leda till något, att de inte ville skapa problem eller bli involverade i en rättsprocess, att de inte hade bevis för att gärningen inträffat samt att de inte talade svenska eller engelska. Nästan alla grunder har därmed utgjort skäl att inte anmäla i större eller mindre utsträckning.

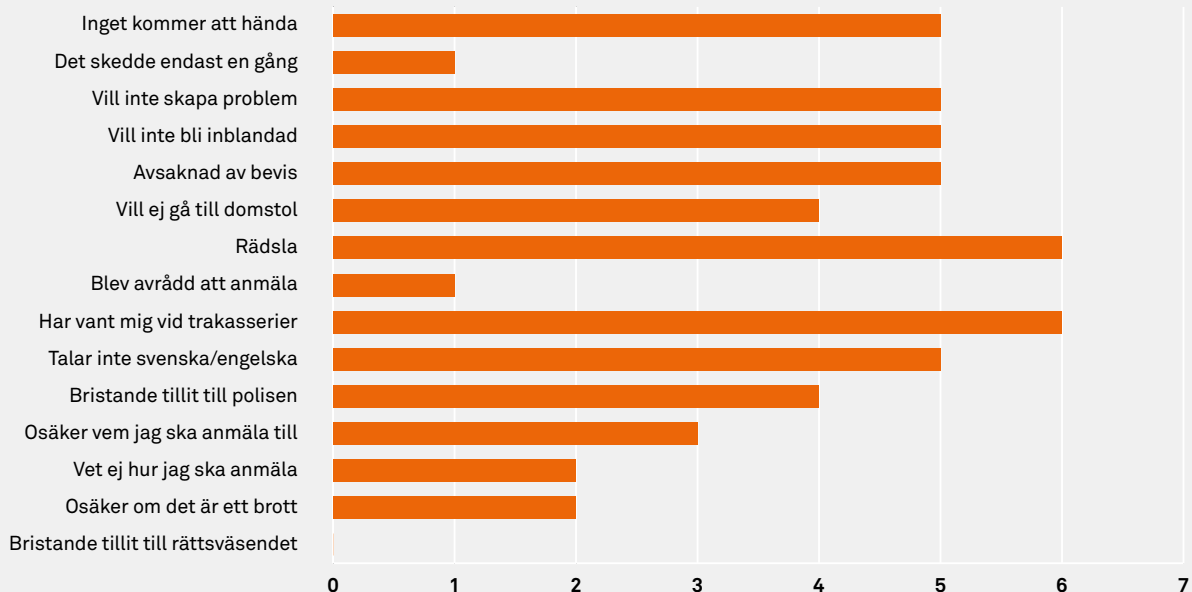
Av tabellen framgår det vidare att ingen av respondenterna har valt bristande tillit till rättssystemet som skäl för att inte anmäla gärningen. Det bör därutöver påpekas att ingen av respondenterna har angett bristande tilltro till polisen som ensamt skäl för att inte anmäla. Istället anges den grunden endast i kombination med andra grunder.

Respondenterna har getts tillfälle att närmare utveckla varför de beslutat sig för att inte anmäla kränkningar eller övergrepp:

” Jag förväntade mig att fler av oss skulle göra en anmälan. Jag vill inte vara den enda.”

” En gång gjorde jag en liknande anmälan till polisen i Schweiz och det tog två månader för polisen att gripa mannen. Under den tiden blev det mycket värre.”

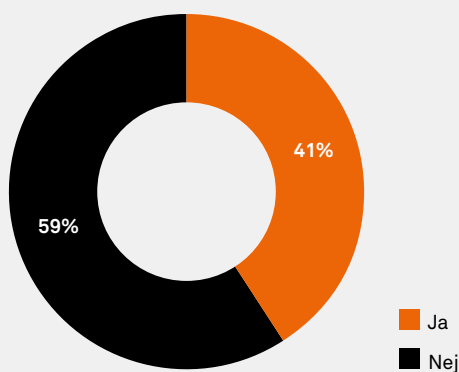
Graf 15. Skäl för att inte anmäla

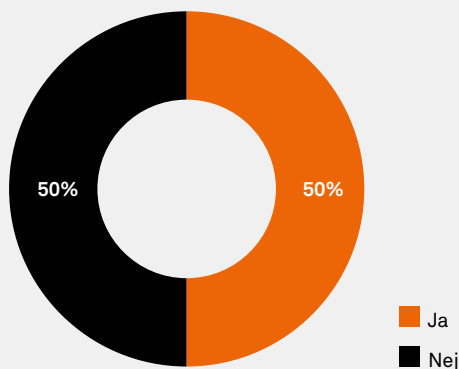
” Jag var nyligen i en liknande situation, jag blev attackerad och hotad. Jag ringde polisen både på 112 och det andra numret, men ingenting hände. Jag ringde fler än fem gånger.”

Utöver frågor om respondenternas anmälningsbenägenhet ombads respondenterna också att ange om de redan hade anmält en kränkning eller ett övergrepp som de hade utsatts för. Respondenternas svar har sedan granskats för att utröna huruvida respondenterna i större eller mindre utsträckning valt att anmäla gärningar som begåtts med hatbrottsmotiv jämfört med gärningar som inte begåtts med hatbrottsmotiv.

Graf 16. Har du anmält det du varit med om?

Graf 17. Incidenter med hatbrottsmotiv: har du anmält det du varit med om?

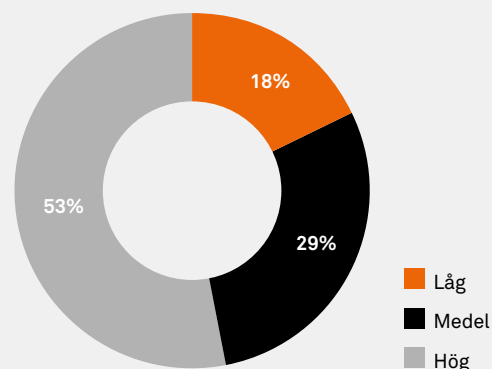

Av respondenternas svar framgår att 41 % har anmält kränkningar eller övergrepp som de har utsatts för. Vid en granskning av de gärningar som begåtts med ett tydligt hatbrottsmotiv framkom att 50 % av respondenterna anmält gärningen. Det förefaller därför som att respondenter som utsatts för gärningar med ett tydligt hatbrottsmotiv i större utsträckning har anmält dessa än gärningar som inte begåtts med ett tydligt hatbrottsmotiv.

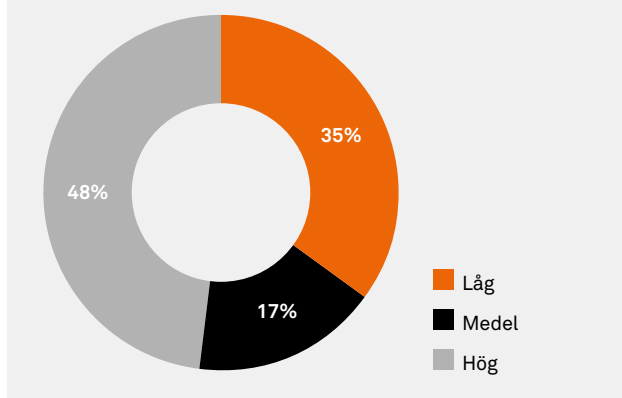
Tillit till rättssystemet

Utsatta EU/EES-medborgares tillit till rättssystemet bedöms utgöra en relevant faktor för att bland annat förstå gruppens benägenhet att vända sig till de rättsvårdande myndigheterna när en brottslig gärning har begåtts, oavsett om gärningen har begåtts gentemot individen själv eller gentemot någon annan. Respondenterna uppmanades därför besvara frågor om sin tillit till det svenska rättssystemet. Totalt besvarades frågan om tillit till rättssystemet i sin helhet av 28 personer, medan frågan om tillit till polisen besvarades av 29 personer.

Graf 18. Tillit till rättssystemet

Graf 19. Tillit till polisen

Av graferna 18 och 19 framgår att nästan hälften av respondenterna hade hög tillit till rättssystemet och polisen. 53 % av respondenterna uppgav att de hade en hög tillit till rättssystemet medan 48 % uppgav att de hade en hög tillit till polisen. Förtroendet för polisen förefaller vara något lägre än förtroendet för rättssystemet i stort. I synnerhet är det fler som har lågt förtroende för polisen jämfört med rättssystemet i stort, där 35 % uppgav att de hade ett lågt förtroende för polisen medan endast 18 % uppgav att de hade ett lågt förtroende för rättssystemet.

STUDIE ÖVER HANTERINGEN AV HATBROTT MOT UTSATTA EU/EES-MEDBORGARE INOM POLIS- OCH ÅKLAGARVÄSENDET

Under projektets gång har Skåne Stadsmission dokumenterat anmälningar om hatbrott och deras väg genom rättskedjan. Skåne Stadsmission har bistått 13 individer med stöd för att anmäla hatbrott som begåtts mot dem. Av dessa har 10 individer gett personal vid Skåne Stadsmission fullmakt att följa upp deras ärende med de rättsvårdande myndigheterna. De resultat som presenteras i det följande utgår ifrån de 10 ärenden som Skåne Stadsmission har fått fullmakt att följa upp.

Förundersökning har inletts i samtliga av de 10 ärendena. De första förundersökningarna inleddes den 28 mars 2018 och den sista den 18 november 2019. Av de två förundersökningar som inleddes den 28 mars 2018 pågår den ena fortfarande. I skrivande stund (2020-10-21) pågår förundersökningen i åtta ärenden fortfarande. I ett ärende har utredningen kommit så långt att en kopia på anmälan skickats till målsäganden och vittnesuppgifterna tillförts utredningen.

Ett ärende lades ner den 16 september 2019 med motiveringen "Det saknas numera anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats". Ingen vidare motivering har givits till målsäganden om varför förundersökningen lagts ned, eller mot vilken bakgrund myndigheten har beslutat att det saknas anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats.

I ett annat ärende lades förundersökningen ned den 17 september 2019 med motiveringen att "fortsatt förundersökning [ej] förväntas leda till att brott kan styrkas. Målsäganden hör sammar ej kallelse till förhör".

I fem ärenden lades förundersökningen ned den 16 december 2019, med hänvisningen till att brottet inte går att utreda. Skåne Stadsmission begärde omprövning av nedläggningsbeslutet, varpå förundersökningsledaren återupptog förundersökningen. Förundersökningen pågår således fortfarande i samtliga dessa fall.

I skrivande stund (2020-10-02) har åtal inte väckts i något av de ärenden som har följts upp.

STUDIE AV HANTERING AV HATBROTT MOT UTSATTA EU/EES-MEDBORGARE I DOMSTOL

Underlaget för den studie av brottmål som har genomförts består av 23 mål från tingsrätter och hovrätter runt om i Sverige i vilket åtalet omfattar ett eller flera brott som begåtts mot ett brottsoffer från Rumänien eller Bulgarien och som ägnat sig åt att tiggga.

Brottstyper

Majoriteten av de mål som identifierats genom urvalsmetoden som redovisats ovan har avsett våldsbrott, ofredande och tillgreppsbrott. Vilka brott samtliga mål har avsett framgår av tabellen nedan.

TYP AV MÅL	ANTAL
Misshandel (varav 2 även ofredande)	11
Ofredande	5
Sexuellt ofredande	1
Stöld	3
Rån	1
Vållande av kroppsskada	1
Falsk angivelse	1
Totalt:	23

Tabell 1.

Tillämpningen av straffskärpning när brottet begåtts med hatbrottsmotiv

Åklagaren har yrkat att rätten ska tillämpa straffskärpning i enlighet med 29 kap. 2 § 7 p. brottsbalken för att brottet har begåtts med motivet att kränka målsäganden på grund av dennes nationalitet eller etniska ursprung i **totalt 12 av de 23** undersökta målen. Samtliga **12 mål** har resulterat i fällande dom. I **fyra** av dessa mål har rätten valt att tillämpa straffskärpningsregeln.

TOTALT MÅL	23
Åklagaren yrkat på straffskärpning	12
Domstolen tillämpat straffskärpning	4

Tabell 2.

I 10 av de 12 mål i vilka åklagaren har yrkat på straffskärpning tycks åklagarens beslut bero på uttalanden med anspelning på brottsoffrets etnicitet, nationalitet

eller försörjningsmetod som fällts av gärningspersonen innan, efter eller i samband med att gärningens begåtts. I övriga två mål ger varken domskälen, stämningsansökan eller förundersökningsprotokollet några ledtrådar om vilka omständigheter som lett åklagaren till att yrka om straffskärpning på basis av 29 kap. 2 § 7 p. brottsbalken.

Vid en analys av de 12 mål i vilka straffskärpning har yrkats framstår det som att tingsrätternas och hovrätternas praxis är något ojämn i bedömningen av de omständigheter som kan styrka att brottet har begåtts med så kallat hatbrottsmotiv.

Gärningen anses ha begåtts med hatbrottsmotiv

Inledningsvis går det att urskilja ett visst mönster bland de mål i vilka rätten faktiskt har tillämpat straffskärpningsregeln. I första hand rör det sig om mål där den tilltalade har fällt uttalanden i samband med brottet som tydligt anspelar på målsägandens etnicitet eller nationalitet, och att det har funnits vittnen som kan styrka uppgifterna.

Så var bland annat fallet i ett mål vid Malmö tingsrätt (*Limhamnsmålet*, 2016), där en man dömdes för ofredande efter att ha sparkat omkull en mugg som en kvinna använde för pengainsamling medan hon satt och tiggde utanför en butik. Åklagaren yrkade på straffskärpning och åberopade uttalanden som den tilltalade fällt i samband med att gärningen begicks. Detta bevitnades av åhörare som vittnade under rättegångsförhandlingen. Uttalandena anspelade bland annat på målsägandens uppfattade etnicitet som rom. Rätten konstaterade att målsäganden "tillhör den romska folkgruppen" och att denna omständighet har varit ett särskilt motiv för den tilltalades brott mot målsäganden, varför rätten tillämpade straffskärpningsregeln och höjde straffvärdet för handlingen från 40 till 70 dagsböter.

I ett annat mål (*Ystadmålet*, 2019) dömdes den tilltalade för misshandel efter att ha sparkat målsägandens burk med pengar, som denne använde för pengainsamling, för att sedan slå målsäganden i ansiktet. I samband med angreppet skrek den tilltalade "svartskalle" till målsäganden. Två vittnen bevitnade hela händelseförloppet och hördes under rättegångsförhandlingen. Utan närmare motivering konstaterade tingsrätten att motivet med gärningen varit att kränka målsäganden på grund av dennes ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung.

I ett mål från Lunds tingsrätt (*Medgivandemålet*, 2017), dömdes den tilltalade för ofredande efter att ha sparkat på en kvinnas burk medan hon har suttit och tiggat utanför en butik. I samband med angreppet skrek den tilltalade ”sug min kuk” på ett upprört och högljutt sätt. Svordomarna skreks på rumänska. Två vittnen ingrep varpå den tilltalade, på direkt fråga från ett utav vittnena, medgav att skälet till att han uppträtt som han hade gjort gentemot målsäganden var hennes etnicitet och att han inte skulle ha agerat likadant om målsäganden var svensk. Den tilltalade medgav också i rätten att en av anledningarna till sitt agerande gentemot målsäganden var att hon inte kommer från Sverige. Tingsrätten finner det därför styrkt att i vart fall ett av motiven för ofredandet har varit att kränka målsäganden på grund av hennes nationella eller etniska ursprung.

Tingsrätten tillämpade också straffskärpningsregeln i ett fjärde mål, där omständigheterna skilde sig något från de tre övriga målen. Målet i fråga avgjordes i Linköpings tingsrätt (*Linköpingsmålet*, 2014), och behandlade ett ofredande som begåtts gentemot målsäganden i samband med att hon suttit och tiggat utanför en matvarubutik. Den tilltalade hade dragit i hennes armar, skakat henne och dragit henne en bit bort medan han skrikit ”Go away – never come back” och ”We don’t want you here, go home” och liknande uttalanden. Trots att ingen direkt anspelning gjorts på målsägandens etnicitet, tycks rätten anse att uttalandet varit tillräckligt för att styrka att brottet begåtts med motiv att kränka målsäganden på grund av hennes nationalitet och etniska ursprung.

Hatbrottsmotiv bedöms inte föreligga trots rasistiska uttalanden

I ett mål är rätten obenägen att tillämpa straffskärpningsregeln trots att den tilltalade har fällt nedsättande uttalanden med anspelning på brottsoffrets hudfärg.

I målet (*Rånålet*, 2020), som avgjordes i Umeå tingsrätt, dömdes den tilltalade för rån gentemot utsatt EU/EES-medborgare. Den tilltalade väckte målsäganden som bäddat ner sig på gatan och slog sedan med en trasig flaska mot henne. När målsäganden sprang därifrån för att undkomma den tilltalade, tog den tilltalade hennes ägodelar bestående av bland annat en mobiltelefon och en jacka. Två minderåriga vittnen bevittnade händelsen och berättade för sin förälder, som därefter vittnade i rätten, om att den tilltalade i samband med gärningen ska ha skrikit N-ordet till målsäganden. Av förundersökningsprotokollet framgår det att den tilltalade under polisförhör har medgett att han skrikit N-ordet, att det är hans favoritord och att han uppfattat att målsäganden är från Rumänien. Rätten anser dock att bara den omständighet att den tilltalade skrikit N-ordet till målsäganden inte är tillräckligt för att det ska

anses styrkt att brottet begåtts med motivet att kränka målsäganden på grund av hennes nationalitet eller etniska ursprung.

Hatbrottsmotiv anses inte föreligga på grund av psykisk sjukdom

I två olika mål har åklagaren yrkat på straffskärpning med anledning av att de tilltalade har fällt yttranden som anspelar på de målsägandes etnicitet eller nationalitet i anslutning till eller efter att gärningen begåtts. I båda målen har rätten dock avfärdat att gärningarna begåtts med motiv att kränka målsägandena på grund av deras nationalitet eller etniska ursprung, till synes på grund av de tilltalades psykiska status.

I ett mål från Göteborgs tingsrätt (*Trippelmålet*, 2020) döms den tilltalade för att vid tre olika tillfällen ha misshandlat tre olika kvinnor var för sig i samband med att kvinnorna har ägnat sig åt att tigga. Åklagaren yrkade på straffskärpning och åberopade sms från den tilltalade till en bekant i vilka han berättat att han har misshandlat ”de äckliga zigenarna”. Rätten ansåg dock att den tilltalade varken under huvudförhandlingen eller under den rättspsykiatriska undersökningen som han har genomgått hade gett uttryck för några politiska eller ideologiska tankar kring målsägandena och deras kulturella bakgrund. Istället framgick det av de rättspsykiatriska utlåtandena att gärningarna föreföll vara grundade i vanföreställningar om att han på grund av rikedom hade blivit utsatt av målsägandena som ville åt hans pengar. Rätten instämde i att detta hade varit motivet för gärningarna, varför straffskärpningsregeln inte tillämpades.

I ett snarlikt mål från Kalmar tingsrätt (*Kalmarmålet*, 2016) dömdes den tilltalade för att ha misshandlat en utsatt EU/EES-medborgare som satt och tiggde. I samband med brottet hade den tilltalade skrikit ”Heil Hitler!” och gjort en hitlerhälsning. Till följd av dessa uttalanden, yrkade åklagaren om straffskärpning i enlighet med 29 kap. 2§ 7 p. brottsbalken. Tingsrätten ansåg dock att det inte finns anledning att tro att motivet med brottet hade varit att kränka brottsoffret med anledning av dennes etniska ursprung eller nationalitet. Gärningspersonen hade bedömts varit psykisk sjuk, varför tingsrätten ansåg att det låg närmast till hands att gärningspersonen vid tillfället för brottet hade trott att han varit under angrepp.

Hatbrottsmotiv kan inte grundas på gärningspersonens rasistiska åsikter

Som framgår av tidigare avsnitt, finns det idag ingen allmänt erkänd metod för hur brott med hatbrottsmotiv ska identifieras. Åklagaren kan också undersöka den misstänktes bakgrund, livsstil och värderingar för att fastställa ett möjligt hatbrottsmotiv.

Gypsies – ni stjälar och gör dåliga saker. Ni låtsas att ni tigger men i själva verket stjälar ni.

I ett mål i Helsingborgs tingsrätt (*Avgasmålet*, 2014) hade rätten att ta ställning till om bilder och meddelanden i en av de tilltalades telefon kunde anses styrka att motivet med gärningen varit att kränka målsäganden på grund av dennes nationalitet eller etniska ursprung. De tilltalade i målet dömdes för ofredande efter att avsiktligt ha varvat upp en lätt lastbil och sprutat svart avgasrök på en kvinna som satt och tiggde utanför en butik medan detta filmades, för att sedan lägga upp filmerna på sina respektive Facebooksidor.

Åklagaren hade åberopat bilder och meddelanden i en av de tilltalades telefon till styrkande av att gärningen begåtts med ett hatbrottsmotiv. Vid en granskning av förundersökningsprotokollen framgår det att de bilder som åklagaren åberopat i huvudsak uttrycker rasistiska budskap gentemot svarta. Övriga bilder föreställer bland annat Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson och Adolf Hitler, prydda av text med mer eller mindre stötande budskap. Rätten konstaterade att bilderna visserligen var rasistiska, men att de inte har någon koppling till gärningen. Mot den bakgrund ansåg rätten att det inte var styrkt att gärningen begåtts med motiv att kränka målsäganden på grund av hennes nationalitet.

Inte heller i *Rånålet* (2020), som beskrivits ovan, tog rätten hänsyn till åsikter som den tilltalade framfört om individer från andra länder. I samma mål valde rätten att tillämpa straffskärpningsregeln på en misshandel som begåtts gentemot en annan målsägande omkring en månad innan rånet mot den utsatta EU/EES-medborgaren. Den tilltalade ska i samband med misshandeln ha skrikit saker som ”jävla invandrare” och ”du måste lämna Sverige”. I efterföljande polisförhör hade den tilltalade uppgett att han bråkade med målsäganden för att han var Sverigedemokrat, medan målsäganden var invandrare, och att han sagt N-ordet. Rätten tycks vid bedömningen av om rånet begåtts med hatbrottsmotiv inte ha vägt in omständigheten att den tilltalade gett uttryck för värderingar som vittnar om en fientlig inställning gentemot individer som har sitt ursprung utanför Sverige.

De två rätternas beslut bör förstås som att den tilltalades negativa inställning till etniska minoriteter i allmänhet inte kan anses styrka motivet för en gärning.

Hatbrottsmotiv anses inte föreligga vid negativ inställning till tiggeri

I flera av de analyserade målen framkommer en negativ inställning hos den tilltalade gentemot individer som tigger.

Av förundersökningsprotokollen till *Avgasmålet* (2014) framgår det att de tilltalade under polisförhör uppgett

att de inte hade någonting emot invandrare, men att de inte tycker om ”tiggarna som sitter utanför butikerna”. De tilltalade påstod bland annat att de som tigger utgör del i organiserad brottslighet. Inställningen till individer som tigger var dock inte en omständighet som åklagaren hade lyft till stöd för att ofredandet begåtts med hatbrottsmotiv.

I ett annat mål i Helsingborgs tingsrätt (*Bussmålet*, 2016), verkar dock gärningspersonernas inställning till tiggeri ha varit den omständighet som legat till grund för åklagarens yrkande om att gärningen begåtts med hatbrottsmotiv. Målet behandlade ofredande och misshandel som begåtts av flera gärningspersoner gentemot sju utsatta EU/EES-medborgare i samband med att de låg och sov i en bil. Till stöd för att brotten hade begåtts med hatbrottsmotiv, åberopade åklagaren vittnesmål som styrkte att gärningspersonerna under ett krogbesök strax före angreppet ska ha diskuterat att något behövde göras åt ”tiggarna” som kom till Sverige att de borde ”åka hem”. Under polisförhör med tilltalade och vittnen framgick det också att det fanns en utbredd uppfattning i staden om att utsatta EU/EES-medborgare ägnade sig åt att stjäla hundar från äldre damer, rycka väskor från äldre och stjäla från barn, vilket verkar ha motiverat de tilltalade att genomföra brotten. Tingsrätten ansåg att det inte finns tillräckligt konkret bevisning som talade för att brottet skett med motiv att kränka målsägandena på grund av deras nationalitet eller etniska ursprung.

I flera andra mål har rätten identifierat att skälet till att den tilltalade begått brottet skulle kunna vara att målsäganden tiggde. Rätten uttrycker då tydligt att det inte motiverar att straffskärpningsregeln kan tillämpas.

I ett sådant mål från Hovrätten för Västra Sverige (*Tiggerimålet*, 2018) dömdes den tilltalade för misshandel efter att ha sparkat en kvinna medan hon satt och tiggde. I samband med angreppet hade den tilltalade skrikit att svenskarna var dumma som tillät tiggeri och att kvinnan borde betala skatt för pengarna. Mot bakgrund av uttalandena yrkade åklagaren om straffskärpning. Hovrätten ansåg dock att det mot den tilltalades bestridande inte kan visas att hennes syfte med gärningen hade varit att kränka målsäganden på grund av hennes etniska härkomst som rom. Hovrätten framhöll att det fanns andra tänkbara orsaker till den tilltalades agerande, till exempel att hon var irriterad för att målsäganden tiggde utanför butiken.

I ett mål vid Göteborgs tingsrätt (*Butiksmålet*, 2014) dömdes en butikschef för ofredande efter att ha kastat vatten på en kvinna som satt och tiggde utanför butiken som han arbetade i. Åklagaren yrkade på straffskärpning,

till synes utan att det funnits några objektiva omständigheter till styrkande av att gärningen skett med motivet att kränka kvinnan på grund av hennes etnicitet eller nationalitet. Rätten framhåller att det finns flera tänkbara motiv till varför den tilltalade begick gärningen, som till exempel att målsäganden tiggde utanför butiken, och tillämpade därför inte straffskärpningsregeln.

Även i *Limhamnsmålet* (2016) erkände den tilltalade i polisförhör att han inte tyckte om att målsäganden satt och tiggde. Han uppgav att hon tillhörde en "maffia" och anspelade därigenom att hon tiggde som del i en organiserad brottslighet. Den omständigheten kom dock inte att nämnas i domskälen, och rättsens beslut att tillämpa straffskärpningsregeln grundade sig istället på de rasistiska skällsord som den tilltalade använt i samband med angreppet.

Straffskärpning för att målsäganden befunnit sig i en skyddslös ställning

I ett antal av de mål som analyserats har rätten tillämpat straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 § 3 p. brottsbalken, med motiveringen att brottet har begåtts med utnyttjande av målsägandens skyddslösa ställning. I de fyra mål där rätten funnit att brottet begåtts med hatbrottsmotiv, har straffskärpning på grund av målsägandens ställning inte aktualiserats eftersom straffskärpning redan har skett. Bland de återstående 19 målen har rätten tillämpat straffskärpning av skälet att målsäganden befunnit sig i en skyddslös ställning i totalt **fem** mål.

Bara i ett av de fem målen framgår det tydligt av domskälen att åklagaren har yrkat på straffskärpning med den motiveringen. I övriga fyra mål framgår det varken av stämningsansökan eller domskälen att åklagaren har yrkat på sådan straffskärpning. Då det är åklagaren som har bevisbördan för att en försvårande omständighet som motiverar straffskärpning föreligger (Ågren, 2020), får det antas att åklagaren har framfört ett sådant yrkande under huvudförhandlingen, men att detta inte har noterats i domskälen.

I ett mål från Skaraborgs tingsrätt (*Luftgevärsmålet*, 2015) dömdes de tilltalade för misshandel efter att från en bil ha skjutit luftgevär mot målsägandena som satt i det läger där de brukade sova om natten. Vid bedömningen av straffvärdet ansåg rätten att det utgjorde en försvårande omständighet att vapenangreppet riktat sig mot människor som bodde utomhus och hade svårt att skydda sig.

I *Rånsmålet* (2020), som beskrivits ovan, ansåg rätten inte att gärningen begåtts med hatbrottsmotiv, men ansåg däremot att målsäganden befunnit sig i en skyddslös

ställning varpå straffskärpning tillämpades av det skälet. Rätten motiverade inte närmare varför, men det får antas att det faktum att kvinnan ensam sov utomhus vid tillfället för gärningen har påverkat rättsens bedömning.

I ett mål från Ystad tingsrätt (*Ipadmålet*, 2014) dömdes den tilltalade för falsk angivelse efter att ha stulit en Ipad, gett den till en kvinna som satt och tiggde utanför en matvarubutik och sedan ringt polisen för att ange henne för stöld. Rätten ansåg att brottet begåtts med utnyttjande av kvinnans skyddslösa ställning, vilket påverkade straffmätningen. Ingen närmare motivering gavs till att kvinnan befunnit sig i en skyddslös ställning, men det får antas att det förhållandet att hon inte behärskade språket och därför initialt inte kunde hävda sin oskuld inför polisen eller någon annan bör ha påverkat bedömningen.

I ett mål från Borås tingsrätt (*Muggmålet*, 2014) där den tilltalade dömdes för stöld efter att ha stulit pengar ur den målsägandes kopp i samband med att hon satt och tiggde, ansåg rätten att det utgjorde en försvårande omständighet att brottet begåtts mot en målsägande som befunnit sig i en särskilt utsatt situation, vilket kom att påverka straffmätningen.

Även i *Butiksmålet* (2014), som beskrivits ovan, tillämpade rätten straffskärpningsregeln med motiveringen att det utgjort en försvårande omständighet att den tilltalade utsatt målsäganden för kränkande handlingar i hennes utsatta situation som "tiggande på gatan".

Som ovan nämnt tillämpar dock rätten inte straffskärpningsregeln i majoriteten av de undersökta målen. Rättsens underlåtenhet att tillämpa straffskärpning och, i förekommande fall, åklagarens underlåtenhet att yrka på straffskärpning för att brottsoffret har befunnit sig i en skyddslös ställning sticker särskilt ut i *Bussmålet* (2016) och *Avgasmålet* (2014) som beskrivits ovan. I *Bussmålet* (2016) torde det faktum att målsägandena låg och sov, och därmed befann sig i en skyddslös ställning, ha kunnat beaktats som en försvårande omständighet. I *Avgasmålet* (2014) skulle det faktum att kvinnan satt och tiggde när brottet begicks samt att hon inte kunde svenska och med svårighet kunnat protestera mot angreppet när det pågick, eller på egen hand upptäcka och rapportera de filmer på övergreppet som spridits på de tilltalades Facebooksidor, kunna ha beaktats som en försvårande omständighet. Att dessa omständigheter medförde att kvinnan befann sig i en skyddslös ställning, och att de tilltalade insett det, påtalades emellertid inte i samband med målet.

Utsatta EU/EES-medborgares status som brottsoffer

Den som blivit utsatt för brott kan, under vissa omständigheter, begära skadestånd från den tilltalade i form av bland annat kränkingsersättning och ersättning för sveda och värk (SFS 1972:207, 2 kap. 3 § och 5 kap. 1 §, 3 p.). Kränkingsersättning kan bland annat utgå för den som har blivit utsatt för misshandel, ofredande eller olaga hot (Schultz, 2020), däremot utdöms kränkingsersättning inte för stöld. Skadestånd för sveda och värk utgår som ersättning för fysiskt och psykiskt lidande av övergående eller bestående art, stadigvarande men eller andra olägenheter till följd av den skada som brottet gett upphov till.

Den som har ett skadeståndsanspråk kan ange det till polisen, som i sin tur meddelar åklagaren. Åklagaren är sedan skyldig att hjälpa målsäganden att begära skadestånd från den tilltalade. Att ha begått ett brott med ett så kallat "hatbrottsmotiv" kan medföra att den tilltalade blir skyldig att betala en högre kränkingsersättning än om brottet begåtts utan ett sådant motiv (Brottsoffermyndigheten, 2020).

Av de 23 analyserade målen avser 19 stycken sådana brottstyper att det skulle kunna komma att bli aktuellt med kränkingsersättning eller skadestånd för sveda och värk. Bland dessa 19 mål har skadestånd utdömts i tingsrätt eller hovrätt i totalt nio mål. Av dessa har skadestånd utdömts av tingsrätt i åtta mål, varpå hovrätten friat den tilltalade i ett av de målen med konsekvensen att skadestånd inte längre utgår. Därtill har hovrätten ändrat tingsrättens dom i ytterligare ett mål, med konsekvensen att skadestånd har utgått. I återstående 10 mål, har skadestånd inte utdömts.

I samtliga mål förefaller det också som att målsäganden inte har varit närvarande under rättegången.

Målsäganden omnämns i stämningsansökan, ibland med tillägget att denne inte framfört något anspråk, inte har underrättats eller inte har kunnat underrättas. Det framkommer inte i alla mål varför målsäganden inte har framställt något skadeståndsanspråk eller varför denne inte närvarat under rättegången. Av förundersökningsprotokollet till Kalmarmålet (2016) går det emellertid att utläsa att målsäganden uppgett att han är rädd och att han inte vill ställa till med några problem. Han närvarar därför inte under rättegången, framställer inget skadeståndsanspråk trots att han utsatts för misshandel och istället läses polisförhöret med honom upp i rätten. I *Avgasmålet* (2014) uppges det i förundersökningsprotokollet att målsäganden har lämnat landet.

Gärningspersonens situation

Vid en analys av de 23 domar som legat till grund för denna studie, framkommer det att gärningspersonen i sju av målen, vilket utgör omkring en tredjedel, själv förefaller leva i någon form av utsatthet. I flera av målen lider gärningspersonen av missbruk (*Svea hovrätt, 2016*;³ *Lunds tingsrätt, 2017*; *Stockholms tingsrätt, 2018*; *Halmstads tingsrätt, 2016*) eller psykisk ohälsa (*Stockholms tingsrätt, 2018*; *Kalmarmålet, 2016*; *Trippelmålet, 2020*), ensamt eller i kombination med varandra. I ytterligare ett mål förefaller den tilltalade vara hemlös (*Rånålet, 2020*).

3 Den tilltalade friades för misshandel i hovrätten.

Jag förväntade mig att fler av oss skulle göra en anmälan. Jag vill inte vara den enda.

ANALYS OCH SLUTSATSER

OM UTSATTHETEN FÖR HATBROTT

I detta avsnitt presenteras analysen av de resultat som framgått av studien om utsatta EU/EES-medborgares brottsutsatthet. Studien visar att gruppens utsatthet för kränkningar är utbredd, vilket stöds av tidigare studier genomförda av Lacatus (2015) och Wallengren & Mellgren (2017). De höga frekvenstalen korrelerar också väl med rädslan att utsättas för övergrepp; det är inte oväntat att många respondenter är rädda för att brott begås mot dem med tanke på att kränkningar och trakasserier är så vanligt förekommande.

Studien visar att tiggeri som sysselsättning ofta leder till större utsatthet för kränkningar och övergrepp av olika slag. Av respondenternas svar framgår att även rädslan att utsättas för kränkningar är större när de tigger jämfört med när de inte tigger. Därmed stämmer den objektiva bilden av större utsatthet hos EU/EES-medborgare som har tiggeri som inkomstkälla väl överens med deras subjektiva uppfattning om när de löper störst risk att utsättas för kränkningar av olika slag (jfr graf 5 och 6).

Det är verbala trakasserier och upprepande hotfullt beteende som utgör de vanligaste övergreppen i EU/EES-medborgares vardag, vilket även stöds av Wallengrens & Mellgrens (2017) studie. Samtidigt är grövre former av övergrepp, såsom fysiskt våld och sexuella övergrepp, inte ett obetydligt inslag i respondenternas liv.

Av de kränkningar som respondenterna berättat om har hatbrottsmotiv kunnat identifierats i cirka en tredjedel av fallen. Detta korrelerar väl med respondenternas subjektiva upplevelser då 31 % har angett att de utsätts för övergrepp till följd av deras etnicitet och hudfärg. Det är dock möjligt att andelen brott som begåtts med hatbrottsmotiv i själva verket är högre, men att respondenterna inte har registrerat sådana omständigheter som ger stöd för att gärningen begåtts med hatbrottsmotiv, exempelvis för att nedsättande uttalanden med anspelning på deras etnicitet eller nationalitet har framförts på ett språk som de inte behärskar. Denna hypotes stöds till viss del av respondenternas subjektiva upplevelser då ytterligare 37 % av respondenterna själva bedömt att deras etnicitet är en delförklaring till deras utsatthet, vid sidan av deras sysselsättning, se graf 11. Respondenternas svar ger intrycket av en nära sammanlänkning mellan valet av sysselsättning, i huvudsak tiggeri, och respondenternas etnicitet. De båda faktorerna tycks tillsammans ge upphov till en större sårbarhet för att utsättas för brott mot gruppen utsatta EU/EES-medborgare.

ANMÄLNINGSBENÄGENHET

Av den nu aktuella studien framgår att många utsatta EU/EES-medborgare inte anmäler övergrepp som de utsätts för. Den bilden bekräftas även av tidigare studier som undersökt utsatta EU/EES-medborgares brottsutsatthet. Inom ramen för den nu aktuella studien svarade 19 % av respondenterna att de möjligen kunde tänka sig att anmäla senare, om läget skulle förvärras, vilket innebär att individerna inte anmält brott som de redan har utsatts för och att det verkar krävas mycket för att de ska anmäla nya brott.

Det är viktigt att framhålla att individer som utsatts för hatbrott har erbjudits stöd av personalen i det nu aktuella projektet vid anmälan av brottet, vilket kan ha påverkat individernas benägenhet att anmäla i en positiv riktning. Eftersom projektet särskilt syftat till att höja målgruppens kunskap om hatbrott är det även naturligt att respondenterna uppvisat en högre benägenhet att anmäla brott med hatbrottsmotiv än brott utan ett hatbrottsmotiv. Av Lacatus (2015) studie framgår att de kränkningar som hans respondenter har berättat om enbart har anmälts när det har funnits vittnen som själva har gjort en anmälan eller har hjälpt respondenten att göra anmälan. Det är därför rimligt att anta att tillgången till stöd kan ha påverkat våra respondenters svar.

Av respondenternas svar framträder två huvudsakliga typer av skäl till att de inte anmäler övergrepp. Dels avstår de från att anmäla brott på grund av subjektiva skäl, såsom att de känner rädsla inför att anmäla, att de har förlikat sig med tanken på att de utsätts för övergrepp och kränkningar eller att de inte vill "skapa problem" eller "bli inblandade". Dels finns det objektiva förutsättningar som försvårar för individerna att anmäla kränkningar, som att de saknar bevis eller att de inte talar svenska eller engelska och därför har svårare för att hävda sin rätt. De skäl som uppges tyder på att det finns behov av ytterligare stödinsatser riktade mot utsatta EU/EES-medborgare, till exempel från kommuner och civilsamhällsorganisationer. Sådana stödinsatser kan bestå i att erbjuda praktisk hjälp med anmälan till individer inom målgruppen att informera om vilka övergrepp och kränkningar som är brottsliga och om hur de kan få hjälp från de rättsvårdande myndigheterna när de har utsatts för sådana gärningar.

Till skillnad från tidigare studier (Lacatus, 2015) har vår studie inte visat att utsatta EU/EES-medborgare har låg tillit till polisen och rättsväsendet. Inga respondenter har uppgett att de avstår från att anmäla på grund av bristande förtroende för rättsväsendet. Lägre förtroende

till polisen är inte heller en dominerande faktor till varför individerna inte vill polisanmäla: ingen av de tillfrågade har valt bristande tillit till polisen som den enda anledningen till att de har avstått från att anmäla brott. Istället har skälet framförts i kombination med andra skäl. Det kan därmed konstateras att bristande tillit till polisen i vart fall inte är det huvudsakliga hindret för en effektiv lagföring av hatbrott.

Ett annat skäl till att inte anmäla brott tycks vara uppfattningen att ingenting kommer att hända. Den uppfattningen står i bjärt kontrast till den förhållandevis höga tilliten som respondenterna tycks ha för rättsväsendet, då det i någon mån vittnar om en låg tilltro till rättsväsendets förmåga att lösa brott.

Oaktat den relativt höga tilltron till de rättsvårdande myndigheterna är det bekymmersamt att en så stor andel upplever att en anmälan inte kommer att leda till något meningsfullt resultat. Skåne Stadsmission har noterat att det är känt bland de utsatta EU/EES-medborgare som besöker verksamheten Crossroads att inga av de anmälningar som har gjorts inom ramen för projektet har lett till åtal. Det förefaller ha haft en klar inverkan på individernas anmälningsbenägenhet. Uppfattningen att en anmälan är verkninglös skulle möjligtvis kunna motverkas genom att förundersökningar drivs mer effektivt, så att individer som tillhör gruppen utsatta EU/EES-medborgare får erfara att en anmälan ger resultat. Ökad kunskap generellt i gruppen om fällande domar som rör utsatta EU/EES-medborgare skulle också kunna ha betydelse.

HANTERING AV ANMÄLNINGAR INOM RÄTTSVÄSENDET

Dessvärre visar den dokumentation över anmälda hatbrott som Skåne Stadsmission och Civil Rights Defenders genomfört, att utredningar om hatbrott tar lång tid. Samtliga förundersökningar har när denna rapport skrivs pågått i minst ett år, eller lagts ned mer än ett år efter att förundersökningen inleddes. Dessutom har inte åtal väckts i någon av de anmälningar som Skåne Stadsmission har följt upp. Att förundersökningar drar ut på tiden är inte unikt för just hatbrott. När förundersökningen omfattar ett brottsoffer som är utsatt EU/EES-medborgare skapar den långa utredningstiden dock särskilda utmaningar. Under förundersökningens gång är det sannolikt att brottsoffret lämnar Sverige under en tid, vilket gör det särskilt svårt för myndigheterna att genomföra förhör med brottsoffret.

Det är inte osannolikt att förundersökningarna också tar längre tid av det skälet att brotten ofta utgör mängdbrott,⁵ vilket leder till att utredning av ärendena inte prioriteras. Lagstiftaren har dock, genom införandet av straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 § 7 p. brottsbalken, markerat att det faktum att ett brott begås med motiv att kränka brottsoffret på grund av dennes etnicitet eller nationalitet är en försvårande omständighet som bör påverka straffvärdet i en striktare riktning. Samtidigt tenderar offer för hatbrott att betraktas som särskilt sårbara (Brottsoffermyndigheten, 2007; Brottsofferjouren, u.å.), då brott som begås gentemot individer på grund av deras identitet anses vara mer ingripande än andra brott. Att behöva genomleva en utdragen förundersökning kan då upplevas som särskilt påfrestande. Ett delmål i Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan för 2020–2024 är ökad upplärning och effektiv utredning av brott mot just särskilt utsatta brottsoffer. Bland dessa nämns offer för sexualbrott, äldre brottsoffer och offer för brott med hedersmotiv, men inte offer för hatbrott. Mot bakgrund av hatbrottsoffrets särskilda sårbarhet vore det motiverat att Polismyndigheten också inkluderar dem i sin definition av särskilt utsatta brottsoffer, för att säkerställa att även utredning av hatbrott ges prioritet. Vad gäller just utsatta EU/EES-medborgare, som på grund av hemlöshet och försörjningsmetod i stor utsträckning befinner sig oskyddade i en gatumiljö, kan det också anses motiverat att prioritera utredningarna för att förhindra framtida övergrepp mot brottsoffret av samma gärningsperson.

Av dokumentationen av anmälda hatbrott framgår också att de motiveringar som lämnas till brottsoffret i samband med nedläggningen av en förundersökning är mycket kortfattade. De innehåller i många fall förkortningar och saknar i regel en tydlig förklaring och bakgrund till varför beslutet fattats. Utöver rent språkliga hinder är besluten alltså allmänt svåra att förstå för brottsoffren.

Kombinationen av att förundersökningar är väldigt utdragna och bristen på meningsfull återkoppling vid en nedläggning riskerar att förstärka uppfattningen att en brottsanmälan inte kommer att leda till någonting, vilket i sin tur riskerar att ha negativa effekter på gruppens anmälningsbenägenhet.

Kortfattade motiveringar av nedläggningsbeslut är inte unikt för utredningar av just hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare, utan präglar motiveringarna även i förhållande till andra brott mot andra brottsoffer. Mot bakgrund av att just offer för hatbrott bedöms

5 Begreppet "mängdbrott" förklaras i avsnittet Brister i hanteringen av hatbrott inom det svenska rättsväsendet.

vara särskilt sårbara, vore det dock önskvärt att myndigheterna prioriterar att mer ingående förklara skälen till att utredningar läggs ned antingen i den skriftliga motiveringen eller i telefonsamtal med brottsoffret. Svenska myndigheter har en skyldighet under artikel 6 i EU:s brottsofferdirektiv, som har implementerats i svensk rätt, att förse brottsoffer med information om deras ärende (Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU). Polisens kortfattade motiveringar till nedlagda utredningar har i en rapport av Brottsofferjouren, för ett EU-finansierat forskningsprojekt om Sveriges implementering av EU:s brottsofferdirektiv, identifierats som en faktor som skapar frustration och förvirring hos brottsoffer. Brottsofferjouren har också identifierat behovet av att tillskjuta resurser till Polismyndigheten för att möjliggöra att utredare kan förse brottsoffer med verbal återkoppling om deras ärende (Wheldon, 2020, s. 27). Polismyndigheten utforskar just nu olika möjligheter för att förbättra kommunikationen med brottsoffer, så att deras rätt till information kan säkerställas (Ibid, s. 28).

Bristen på tillfredsställande motivering återkommer också i tingsrätternas och hovrätternas domskäl. Särskilt i de fall då rätten valt att inte tillämpa straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 § 7 p. brottsbalken, konstaterar rätten ofta detta utan någon som helst motivering till beslutet. Det framgår heller inte alltid av domskälen att åklagaren har yrkat på straffskärpning, vare sig på grund av att brottet har ett hatbrottsmotiv eller av att brottet begåtts mot ett brottsoffer i en skyddslös ställning. I ljuset av det blygsamma antal mål om hatbrott som leder till åtal, vore det önskvärt att tingsrätterna i större utsträckning än idag motiverar sina beslut i domskälen. Det underlättar inte bara för parterna, utan också för en intresserad allmänhet och andra aktörer inom rättsväsendet, att förstå vad som krävs för att straffskärpningsregeln ska kunna användas. Behovet av tydligare motiveringar och större transparens kring rättens resonemang i domskälen i mål som behandlar hatbrott har också påtalats av Granström & Åström (2017), som nämnts i tidigare avsnitt.

I samtal med polis under projektets gång har det också framgått att en svårighet med att driva förundersökningar om brott gentemot utsatta EU/EES-medborgare är gruppens rörlighet och svårigheterna att komma i kontakt med individer ur målgruppen för att exempelvis kalla dessa till förhör. Under projektets gång har Skåne Stadsmission, för de ärenden där de har fått fullmakt att inhämta information, kunnat agera som en brygga mellan myndigheterna och individerna för att underlätta deras medverkan i utredningen. Så har skett bland annat genom att Skåne Stadsmissions lokaler har uppgetts som brottsoffrens adress, när dessa har varit hemlösa, vilket har inneburit

att kallelser till förhör har kunnat nå brottsoffren. Denna modell skulle möjligtvis kunna replikeras också på andra platser i landet, för att underlätta för myndigheterna att nå brottsoffer som har anmält brott. Detta skulle med fördel kunna kombineras med likartad verksamhet som Skåne Stadsmission idag bedriver för utsatta EU/EES-medborgare där målgruppen kan få stöd i att anmäla brott, guidas genom processen samt till exempel få stöd med att tolka dokument.

Rättsvårdande myndigheter har också framfört att svårigheter med att genomföra förhör när brottsoffer inte längre befinner sig i landet. Av EU:s brottsofferdirektiv framgår dock att EU:s medlemsstater bör säkerställa att behöriga myndigheter vidtar lämpliga åtgärder för att minimera svårigheter som uppstår när ett brottsoffer är bosatt i en annan medlemsstat, till exempel genom att höra brottsoffer som är bosatt utomlands med hjälp av telefonkonferenser eller videokonferenser (Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU). Möjligheten framgår också av lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder, enligt vilken svensk åklagare inom ramen för en förundersökning får hålla förhör med brottsoffer eller misstänkt som befinner sig i en annan medlemsstat genom en europeisk utredningsorder. Åklagaren har med andra ord en möjlighet att genomföra förhör med brottsoffer även om brottsoffret har lämnat Sverige och förflyttat sig till en annan medlemsstat, förutsatt att åtgärden framstår som proportionerlig i förhållande till brottets art och svårighetsgrad (SFS 2017:1000, 2 kap. 4 §). Denna möjlighet, i kombination med kontaktperson hos civilsamhällesorganisationer som har god kontakt med brottsoffret, torde förenkla för åklagare som utreder hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare att genomföra förundersökningar trots att brottsoffret lämnat Sverige. Rapportförfattarna rekommenderar därför att åklagare som utreder brott mot utsatta EU/EES-medborgare i större utsträckning än idag åtminstone utforskar möjligheten att genomföra förhör med brottsoffer i andra länder.

Ytterligare insatser för att underlätta att förhör kan genomföras med målsäganden skulle också kunna leda till att fler utsatta EU/EES-medborgare deltar i rättegångsförhandlingen i de ärenden där åtal faktiskt väckts. Av den studie av brottmål begångna mot utsatta EU/EES-medborgare som har genomförts inom ramen för denna rapport, framgår att brottsoffret endast medverkat under rättegångsförhandlingen i ett mycket litet antal mål. Av förundersökningsprotokoll och stämningsansökan i ett mål framgår att brottsoffret inte har velat medverka på grund av rädsla och en känsla av att inte vilja skapa problem för sig själv, medan det av handlingar i flera andra mål framkommer att brottsoffret inte går att nå.

En praktisk konsekvens av att brottsoffret inte är involverad i rättegångsförhandlingen är att brottsoffret också går miste om att framföra yrkanden om skadestånd för kränkning. Att brottsoffer ska få någon form av ersättning, framgår av EU:s brottsofferdirektiv, och det är oacceptabelt att utsatta EU/EES-medborgare tycks gå miste om att hävda denna rätt.

Av den analys som genomförts av tingsrätter och hovrätters behandling av brott gentemot utsatta EU/EES-medborgare framgår det också att praxis hos domstolarna är tämligen ojämn. I princip tycks det krävas att gärningspersonen uttryckligen har använt sig av nedsättande ord med anspelning på brottsoffrets etnicitet eller nationalitet för att brottet ska anses ha begåtts med motiv att kränka brottsoffret på grund av dennes etnicitet eller nationalitet. Samtidigt förekommer fall där inte ens den omständigheten, i kombination med att gärningspersonen fällts för hatbrott gentemot ett annat brottsoffer under snarlika omständigheter i samma mål, är tillräcklig för att rätten ska tillämpa straffskärpningsregeln. Möjligtvis kan skälet för denna diskrepans i domstolarnas bedömning av motivet vara att domare i allmänhet har mycket lite erfarenhet av att hantera hatbrott, vilket även Granström & Åström konstaterar i den rapport som redovisats i tidigare avsnitt.

Det framgår tydligt av de mål som har analyserats inom ramen för studien, att det faktum att brottsoffren tigger tycks vara ett tydligt motiv bakom de brottsliga gärningar som begåtts mot brottsoffren i flera av målen. Det samspelar med respondenternas egna iakttagelser av vad som motiverar de brottsliga gärningar som begås gentemot dem, där 61 % uppger att de tror att de blir utsatta helt eller delvis för att de tigger (se graf 11). Det stämmer också överens med att respondenterna som deltog i vår studie om brottsutsatthet tycktes vara som mest utsatta för brott i samband med att de tiggde. Samtidigt identifierade respondenterna att deras etnicitet också är en faktor som motiverade övergreppen, i kombination med att de tigger. Som framgår av de mål som har analyserats inom ramen för vår studie, krävs det i princip uttryckliga nedsättande uttalanden, eller ett erkännande av motivet från gärningspersonens sida, för att domstolarna ska anse att ett hatbrottsmotiv har förelegat. Det är rimligt att anta att många fler brott mot utsatta EU/EES-medborgare begås med hatbrottsmotiv, men där avsaknaden av sådana uttryckliga uttalanden från gärningspersonens sida gör det svårt för åklagaren att leda motivet i bevisning. Ett sätt att ändå fånga, och att tydligt markera emot, den utbredda utsatthet för brott som utsatta EU/EES-medborgare upplever, är att tillämpa straffskärpning när brottet har begåtts med motivet att kränka brottsoffret för att denna tigger.

Det finns idag ingen uttrycklig möjlighet enligt svensk lagstiftning att tillämpa straffskärpning för att ett brott begåtts med motiv att kränka en person på grund av att den tigger. Dock är listan över så kallade hatbrottsmotiv i 29 kap. 2 § 7 p. brottsbalken inte uttömmande. Det faktum att brottet begåtts med motiv att kränka brottsoffret på grund av "andra liknande omständigheter" kan också utgöra en försvärande omständighet som kan påverka straffvärdet i en skärpande riktning. Möjligtvis skulle hemlöshet eller tiggeri som försörjningsmetod kunna utgöra en sådan annan liknande omständighet. En sådan definition skulle omfatta exempelvis alla som lever i hemlöshet och inte bara utsatta EU/EES-medborgare. Samtidigt skulle en sådan tolkning av lagrummet bättre fånga hatbrott mot gruppen. Dessvärre saknas det i nuläget rättsvägledning kring straffskärpningsregelns omfattning. Givet den breda utsatthet för brott som följer av att försörja sig genom att tigger, vore det önskvärt att åklagare testat regelns omfattning genom att yrka på straffskärpning när det förekommer omständigheter som styrker att motivet med brottet varit att kränka brottsoffret för att denne tigger.

En alternativ lösning som de rättsvårdande myndigheterna skulle kunna använda för att markera mot brott begångna mot utsatta EU/EES-medborgare skulle vara att i större utsträckning än idag använda möjligheten till straffskärpning som följer av 29 kap. 2 § 3 p. brottsbalken, när ett brott har begåtts med utnyttjande av brottsoffrets skyddslösa ställning. Det ligger nära till hands att påstå att regeln borde kunna tillämpas redan på den grunden att brottsoffret lever i utsatthet, om det kan visas att gärningspersonen har förstått det. Som analysen av mål om brott mot utsatta EU/EES-medborgare har visat, används regeln inte särskilt flitigt idag. Troligtvis beror detta på att åklagare inte yrkar på regeln i någon större utsträckning.

I brist på lagstiftning som tydligt angriper problematiken med att individer utsätts för brott med anledning av att de tigger, blir det desto viktigare att samhällsaktörer utanför rättsväsendet agerar för att motverka en fientlig inställning mot individer som tigger. De tiggeriförbud som idag genomförs i allt fler kommuner riskerar att underbygga en fientlig attityd gentemot individer som tigger och riskerar att stärka individer som begår kränkningar gentemot dessa. Samtidigt är det tydligt, vilket framgår till exempel av det mål från Helsingborgs tingsrätt som beskrivits i tidigare avsnitt, att även ryktesspridning om utsatta EU/EES-medborgare som tigger underblåser en fientlig inställning mot gruppen som i förlängningen riskerar att leda till att kränkningar och våldsbrott begås mot individer ur gruppen. Det vore därför önskvärt att makthavare tydligare markerar

mot våldshandlingar och kränkningar som begås gentemot individer som tigger, och verkar för att motverka och inte själva bidra till, desinformation om utsatta EU/EES-medborgare som tigger och om deras levnadssituation.

Vid en läsning av omständigheterna i de mål som granskats framgår det också att brottsutsattheten hos målgruppen inte uteslutande tycks motiverad av en fientlig inställning mot brottsoffret på grund av deras etnicitet eller på grund av deras försörjningsmetod. I flera av de granskade målen står det klart att

gärningspersonen lider av allvarlig psykisk ohälsa eller gravt missbruk. En slutsats som kan dras av det är att brottsutsattheten hos gruppen utsatta EU/EES-medborgare delvis är ett resultat av att de sover och arbetar i en gatumiljö, och sålunda blir en enkel måltavla för individer med psykisk ohälsa som själva vistas i en gatumiljö. Även den omständigheten är svår att motverka inom ramen för rättsväsendet, och kräver snarare åtgärder för att motverka brottsoffrens grundutsatthet genom kommunala insatser i form av trygga långtidshärbärgen och alternativ till tiggeri som försörjning.

REKOMMENDATIONER

Den här rapporten har genomförts inom ramen för projektet *”Tackling Anti-Gypsyism against Roma EU-migrants in Malmö”*, vars övergripande syfte har varit att motverka hatbrott mot utsatta EU/EES-medborgare i Malmö. Nedan redovisas de åtgärder och insatser som vi, utifrån de studier som genomförts och de lärdomar vi har dragit under projektets gång, anser bör genomföras för att effektivisera lagföring av övergrepp och kränkningar riktade mot utsatta EU/EES-medborgare och stärka gruppens trygghet och säkerhet.

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten

- Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten bör samordna sina insatser och avsätta mer resurser för att utreda ärenden om hatbrott som deras beskaffenhet kräver och för att korta ned handläggningstider i hatbrottsärenden.
- Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten bör i större utsträckning än idag samarbeta med civilsamhällesorganisationer som arbetar nära utsatta EU/EES-medborgare i samband med att brott mot utsatta EU/EES-medborgare utreds, för att bibehålla kontakten med brottsoffer och vittnen inom gruppen.
- Polis och åklagare bör verka för att beslut om att lägga ned, eller att inte inleda förundersökning, vid anmälan om hatbrott innehåller tydliga motiveringar till beslutet och att det även muntligen kommuniceras till brottsoffret.
- Polismyndigheten bör säkerställa att brott med hatbrottsmotiv får en hatbrottsmarkering och därmed får förutsättningar att utredas som hatbrott genom hela rättskedjan.
- Åklagarmyndigheten bör avsätta resurser för att kunna genomföra förhör med brottsoffer och vittnen som befinner sig i andra EU-medlemsstater.
- Åklagare bör, i syfte att utveckla rättspraxis om 29 kap. 2 § 7 p. brottsbalkens räckvidd, i åtal argumentera för att det utgör en försvårande omständighet att brottet begåtts för att kränka brottsoffret för att denne uppfattats försörja sig genom att tiggas, alternativt för att brottsoffret uppfattats leva i hemlöshet.
- Åklagare bör, i mål som behandlar brott mot utsatta EU/EES-medborgare som lever i hemlöshet, ange brottsoffrets skyddslösa ställning som en försvårande omständighet som motiverar straffskärpning enligt 29 kap. 2 § 3 p. brottsbalken.

Domstolar

- Tingsrätter och hovrätter bör verka för att det av domar som utfärdas av rätten tydligt framgår vilka försvårande omständigheter som åklagaren har påtalat, hur bedömningen av sådana försvårande omständigheter har gjorts och vad effekten av de försvårande omständigheterna har för straffvärdet i det enskilda fallet.

Regeringen

- Regeringen bör inkludera insatser för att motverka kränkningar och övergrepp mot utsatta EU/EES-medborgare i regeringens nationella plan mot rasism.
- Regeringen bör tillskjuta mer resurser till specialiserade demokrati- och hatbrottsgrupper för att effektivisera utredningar av hatbrott.

Kommuner

- Kommuner bör verka för att stärka utsatta EU/EES-medborgares trygghet och säkerhet, till exempel genom att tillhandahålla rådgivande verksamhet, stöd vid anmälan och härbärgen året runt.

Polisen tog mig från en korsning till ett fält. De letade igenom mina fickor och min midjeväska. De bad om att få se mitt pass (...) De tog min telefon och sedan slog de mig hårt i bröstet och jag fick en spark på låret.

REFERENSER

LITTERATUR

- Amnesty International EU Office, Beger, N., Beltran, E. (2010). *Roma discrimination and exclusion in Europe*. 2010 European Year for Combating Poverty and Social Exclusion, 20 januari 2010, Bryssel. <https://www.amnesty.eu/news/roma-discrimination-and-exclusion-in-europe/>. [2020-10-20]. (Amnesty International, 2010)
- Amnesty International Sverige. *Romers rättigheter*. <https://www.amnesty.se/vara-rattighetsfragor/diskriminering/romers-rattigheter/>. [2020-10-21]. (Amnesty International, u.å.)
- Brottsofferjouren. *Fakta om brottsoffer, Begreppet brottsoffer, Särskilt sårbara*. <https://www.brottsofferjouren.se/fakta-om-brottsoffer/sarskilt-sarbara/>. [2020-10-21]. (Brottsofferjouren, u.å.)
- Brottsoffermyndigheten (2007). *Offer för hatbrott – vad har gjorts och vad kan förbättras?*. Umeå: Brottsoffermyndigheten. <https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/B%C3%B6cker/Offer%20f%C3%B6r%20hatbrott,%20vad%20har%20gjorts%20och%20vad%20kan%20f%C3%B6rb%C3%A4ttras.pdf>. [2020-10-20]. (Brottsoffermyndigheten, 2007)
- Brottsoffermyndigheten (2020). *Har du utsatts för brott – kort information om stöd och ersättning*. <https://www.brottsoffermyndigheten.se/Filer/Broschyrer/Svenska/Har%20du%20utsatts%20för%20brott.pdf>. [2020-10-21]. (Brottsoffermyndigheten, 2020)
- BRÅ (2019). *Polisanmälda hatbrott 2018*. <https://www.bra.se/om-bra/nytt-fran-bra/arkiv/press/2019-10-31-polisanmalda-hatbrott-2018.html>. [2020-10-21]. (BRÅ, 2019a)
- BRÅ (2019). *Statistik över polisanmälda brott med identifierade hatbrottsmotiv*. (Rapport 2019:13). Stockholm: Brottsförebyggande rådet. https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5309e71/1576232162919/2019_14_Hatbrott_2018_Teknisk_rapport.pdf. (BRÅ, 2019b)
- Civil Rights Defenders (2018). *The Wall of Anti-Gypsyism: Roma in the Western Balkans*. Pristina: Civil Rights Defenders. <https://crd.org/wp-content/uploads/2018/02/The-Wall-of-Anti-Gypsyism-%E2%80%93-Roma-in-Western-Balkans-Eng.pdf>. [2020-10-26]. (Civil Rights Defenders, 2018)
- Forum för levande Historia, *Romer under förintelsen, Folkmord*, <https://www.levandehistoria.se/fakta-om-forintelsen/romer-under-forintelsen/folkmord>. [2020-10-20]. (Forum för levande historia, u.å.)
- Granström, G., Åström, K. (2017). *Lifecycle of a hate crime – country report on Sweden*. Umeå: Umeå Universitet. <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1244821/FULLTEXT01.pdf>. [2020-10-20]. (Granström & Åström, 2017)
- Göteborg Stad, Social resurs, tjänsteutlåtande, Ivarsson, M. (2019). *Avtal om Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP) gällande nattvilo och socialt center för EU-migranter och papperslösa*. Göteborg: Göteborgs Stad. [https://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/4A98CCCB879A3AC1C1258497002CBEEF/\\$File/08A_TU_Avtal_om_Ideburet_Offentligt_Partnerskap_IOP_gallande_nattvila_och%20socialt_center_for_EU_migranter_och_papperslosa.pdf?OpenElement](https://www4.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/4A98CCCB879A3AC1C1258497002CBEEF/$File/08A_TU_Avtal_om_Ideburet_Offentligt_Partnerskap_IOP_gallande_nattvila_och%20socialt_center_for_EU_migranter_och_papperslosa.pdf?OpenElement). [2020-10-20]. (Göteborgs stad, 2019)
- Holgersson, S. (2018). *Polisens utredningsverksamhet – en studie av polisens arbete med demokrati- och hatbrott på nätet*. (Rapportserie nummer 24 2018). Linköping: Linköpings Universitet. <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1210777/FULLTEXT02.pdf>. [2020-10-20]. (Holgersson, 2018)
- Internrevisionen Polismyndigheten (2017). *Granskning av polisens arbete mot hatbrott*. (Rapport 2017-09-01). Stockholm: Polismyndigheten. (Internrevisionen, 2017)
- Lacatus, T. (2015). *Studie om hatbrott och andra allvarliga kränkningar riktade mot utsatta romska EU-medborgare*. Kommissionen mot antiziganism. (Lacatus, 2015)
- Länsstyrelsen i Stockholms län (2018), *Uppdrag om nationell samordning avseende utsatta EU/EES-medborgare som saknar uppehållsrätt i Sverige – delrapport*, Stockholm: Länsstyrelsen. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.276e13411636c95dd933a5f/1526903021101/Nationell%20samordning%20utsatta%20EU-%20och%20EES-medborgare%20som%20saknar%20uppehållsrätt%20i%20Sverige%20-%20delrapport.pdf>. [2020-10-20]. (Länsstyrelsen i Stockholms län, 2018)

- Länsstyrelsen i Stockholms län (2020), *Uppdrag om nationell samordning avseende utsatta EU/EES-medborgare som saknar uppehållsrätt i Sverige – SLUTRAPPORT*. Stockholm: Länsstyrelsen. <https://www.lansstyrelsen.se/download/18.4a4eb7416fae12514668/1580458829365/Uppdrag%20om%20nationell%20samordning%20avseende%20utsatta%20EU-medborgare-2020-slutrapport-4.pdf>. [2020-10-20]. (Länsstyrelsen i Stockholms län, 2020)
- Motoc, C. (2015), *The Roma in Europe: 11 things you always wanted to know but were afraid to ask*, <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2015/04/roma-in-europe-11-things-you-always-wanted-to-know-but-were-afraid-to-ask/>. [2020-10-20]. (Motoc, 2015)
- Nilsson, S.F., Nordentoft, M., Fazel, S., Munk Laursen, T. (2020). *Homelessness and police-recorded crime victimisation: a nationwide, register-based cohort study*. The Lancet Public Health. Volym 5 (Nummer 6). E333-41. <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S2468-2667%2820%2930075-X>. [2020-10-20]. (Nilsson m.fl., 2020)
- Polismyndigheten (2019), *Åtgärder mot hatbrott: redovisning av regeringsuppdrag*. (A487.486/2018). Polismyndigheten. <https://polisen.se/siteassets/dokument/regeringsuppdrag/atgarder-mot-hatbrott-redovisning-av-regeringsuppdrag>. [2020-10-28]. (Polismyndigheten, 2019)
- Prop. 1993/94:101, (Kulturdepartementet). *Åtgärder mot rasistisk brottslighet och etnisk diskriminering i arbetslivet*. (Kulturdepartementet, 1993)
- Risenfors, K. (2019). Kartläggning: Hemlösheten minskar i Göteborg. Göteborg Direkt, 19 november 2019. <https://www.goteborgdirekt.se/nyheter/kartlaggning-hemlosheten-minskar-i-goteborg/repskr!HwyD9At0Z7mhcb@1ermPg/>. [2020-10-20]. (Risenfors, 2019)
- SCB (2019), *Om statistiken – cirkulär migration*, Statistiska Centralbyrån, https://www.scb.se/contentassets/1b20032cc51b47ff9695a4a469baeb70/om-statistiken-cirkular_migration.pdf. [2020-10-26]. (SCB, 2019)
- SCB (2020), *Cirkulär migration 2009–2018, Antalet cirkulära migranter i Sverige har ökat, Statistiknyhet från SCB 2020-05-12 9.30*, Statistiska Centralbyrån. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/statistiknyhet/cirkular-migration-2009-2018/>. [2020-10-20]. (SCB, 2020)
- Schultz, M. (2020). Skadeståndslag (1972:207) 2 kap. 3 §, Lexino lagkommentarer (JUNO). [2020-01-16]. (Schultz, 2020)
- Socialstyrelsen (2012). *Brottsoffer och deras närstående – Socialstyrelsens ansvar för att ge stöd och hjälp*. Västerås: Edita Västra Aros. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2012-3-22.pdf>. [2020-10-20]. (Socialstyrelsen, 2012)
- Socialstyrelsen (2017), *Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär*, Socialstyrelsen. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2017-11-15.pdf>. [2020-10-20]. (Socialstyrelsen, 2017)
- The Economist (2001). *Europe's spectral nation*. <https://www.economist.com/special-report/2001/05/10/europes-spectral-nation>. [2020-10-20]. (The Economist, 2001)
- UNICEF (2011) *The Right of Roma Children to Education: Position Paper*. Geneva: UNICEF Regional Office for Central and Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States (CEECIS). <https://www.unicef.org/eca/media/1566/file/Roma%20education%20position%20paper.pdf>. [2020-10-20]. (UNICEF, 2011)
- Wachholz, S. (2005). *Hate Crimes Against the Homeless: Warning-Out New England Style*. The Journal of Sociology & Social Welfare. Volym 32 (Nummer 4). Artikel 10. <https://scholarworks.wmich.edu/jssw/vol32/iss4/10>. [2020-10-20]. (Wachholz, 2005)
- Wallengren, S., Mellgren, C. (2017). *Gatans tysta offer, En studie av socialt utsatta EU-medborgares utsatthet för brott, hatbrott och annan kränkande behandling i det offentliga rummet*. (FOU rapport 2017:4). Malmö: Malmö Högskola. <http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/23985/FoU%20rapport%202017.4%20muep.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. [2020-10-20]. (Wallengren & Mellgren, 2017)
- Wallengren, S., Hansson E., Holmberg Milea, A., Dandos A., Tigerblad, C. (2019). *"Gypsy, go home!" Hatbrott mot romska EU-migranter i Malmös gatumiljö. En delrapport*. Malmö: Skåne Stadsmission, Civil Rights Defenders. <https://www.eumedborgareisverige.se/sites/default/files/rapport-hatbrott-svenska.pdf>. [2020-10-20]. (Wallengren m.fl., 2019)

Wheldon, F. (2020). *VOCIARE NATIONAL REPORT SWEDEN*. Bryssel: Victim Support Europe. https://victimsupport.eu/activeapp/wp-content/uploads/2019/09/VOCIARE_National_Report_Sweden_interactive.pdf. [2020-10-20]. (Wheldon, 2020)

Ågren, J. (2020). *Brottsbalk (1962:700) 29 kap. 2 § brottsbalken, Lexino kommentar (JUNO)*. [2020-10-20]. (Ågren, 2020)

Åklagarmyndigheten (2016). *Hatbrott*. (RättsPM 2016:8). Malmö: Utvecklingscentrum. <https://www.aklagare.se/globalassets/dokument/rattspromemorior/rattspm-201608-hatbrott.pdf>. [2020-10-20]. (Åklagarmyndigheten, 2016)

RÄTTSFALL

B 1862-14, Borås tingsrätt, 2014-07-09. (Muggmålet, 2014)

B 2241-14, Ystad Tingsrätt, 2014-12-16. (Ipadmålet, 2014)

B 2245, Linköping tingsrätt, 2014-10-01. (Linköpingsmålet, 2014)

B 6348-14, Helsingborgs tingsrätt, 2014-12-30. (Avgasmålet, 2014)

B 6609-14, Göteborgs tingsrätt, 2014-11-03. (Butiksmålet, 2014)

B 3341-14, Skaraborgs tingsrätt, 2015-02-12. (Luftgevärmålet, 2015)

B 521-15, Helsingborg tingsrätt, 2016-11-25. (Busstmålet, 2016)

B 723-16 Halmstad tingsrätt (Halmstads tingsrätt, 2016)

B 1087-16, Hovrätten för västra Sverige, 2016-04-18. (Tiggerimålet, 2016)

B 2918-15, Malmö tingsrätt, 2016-02-04. (Limhamnsmålet, 2016)

B 3325-15, Kalmar tingsrätt, 2016-03-14. (Kalmarmålet, 2016)

B 4875-16 Svea hovrätt (Svea hovrätt, 2016)

B 1976-16 Lunds tingsrätt (Lunds tingsrätt, 2017)

B 2392-17, Lunds tingsrätt, 2017-09-21 (Medgivandemålet, 2017)

B 4296-18 Stockholms tingsrätt (Stockholms tingsrätt, 2018)

B 1840-17, Ystad tingsrätt, 2019-05-28 (Ystadsmålet, 2019)

B 1132-20, Umeå tingsrätt, 18-05-2020. (Rånålet, 2020)

B 7040-20, Göteborgs tingsrätt, 21-07-2020. (Trippelmålet, 2020)

LAGTEXT

Brottsbalk (1962:700) (SFS 1962:700)

Skadeståndslag (1972:207) (SFS 1972:207)

Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU av den 25 oktober 2012 om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF (EUT L 315/57) (Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/29/EU)

Lag (2017:1000) om en europeisk utredningsorder (SFS 2017:1000)

*En av dem slog mig hårt
i ögat med knuten näve.*

Civil Rights Defenders
Östgötagatan 90
SE-116 64 Stockholm
Telefon: 08-545 277 30
E-post: info@crd.org
www.crd.org

FÖLJ OSS I SOCIALA MEDIER

Facebook   [Civil Rights Defenders](#)

Twitter   [@crdefenders](#)

Instagram   [@crdefenders](#)

Skåne Stadsmission
Korsgatan 14
211 32 Malmö
Telefon: 040-664 22 40
E-post: info@skanestadsmission.se
www.skanestadsmission.se
www.skanestadsmission.se/hatbrott

FÖLJ OSS I SOCIALA MEDIER

Facebook   [Skåne Stadsmission](#)

Twitter   [@SkaStadsmission](#)

Instagram   [@skanestadsmission](#)